

AKADEMİ MECMÛASI

Ekrem Hakkı Ayverdi

Sâmiha Ayverdi

Nihad Sâmi Banarlı

Fâruk Nâfiz Çamlıbel

Hâlis Erginer

Ulvi Erguner

Nermin Pekin

Fevziye Abdullah Tansel

Fâruk Kadri Timurtaş

Rıza Ümit

Kitaplar :

M. Münir Atalar

Yıl : 3

Temmuz 1974

Sayı : 3

AKADEMİ MECMUASI

•
Sâhibi

Kubbealtı Cemiyeti
adına İdare Heyeti
Başkanı

İlhan Ayverdi

•
Yazı İşleri Müdürü

Ayşe Özden

Müdür

Nihad Sâmî Banarlı

Yıl : 3

1 Temmuz 1974

Sayı : 3

Kubbealtı Akademi Mecmûası, üç ayda bir çıkar, akademik mecmûadır.

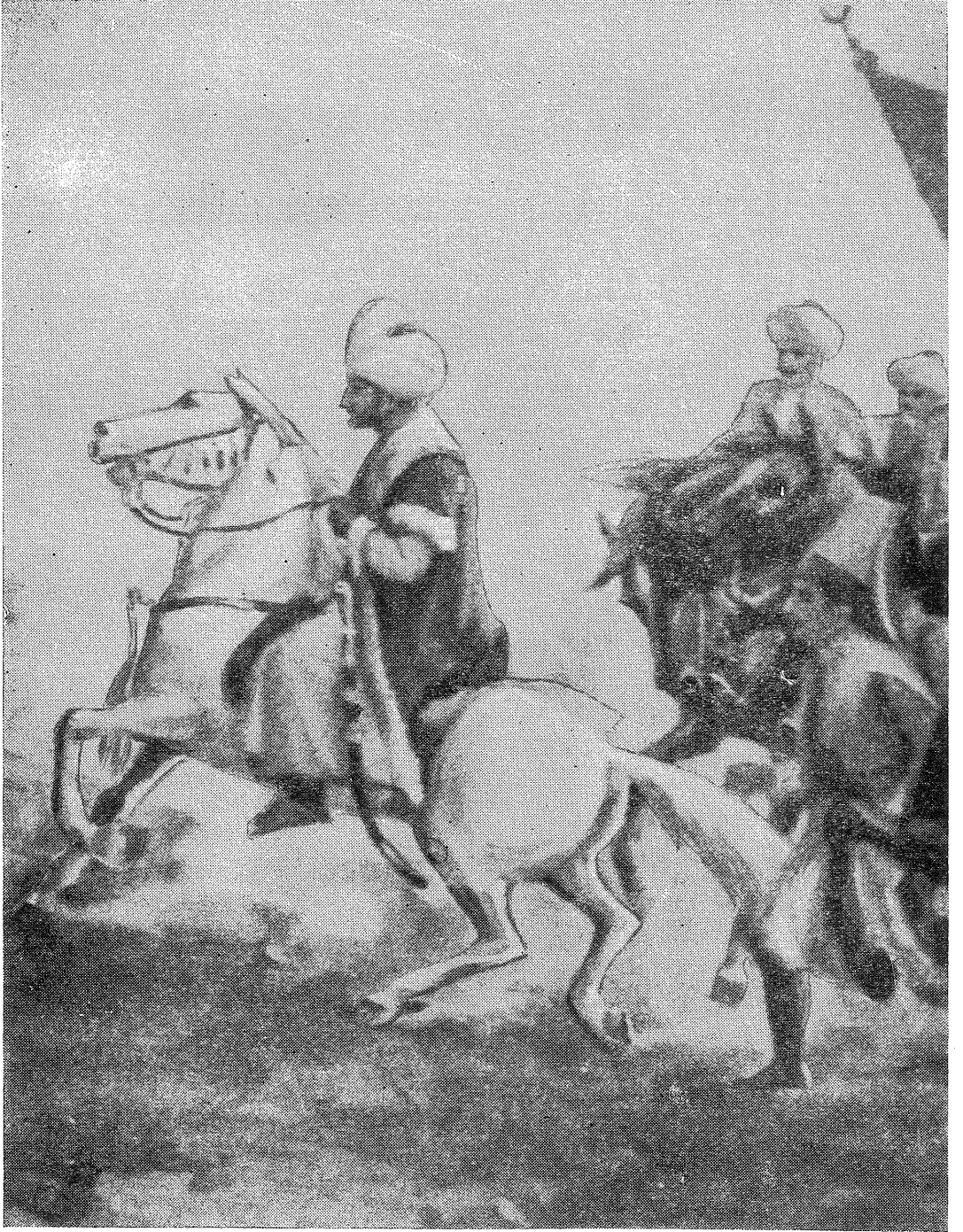
Fiâtı 7,5, yıllık abone bedeli 30 T.L. dir. Dış ülkeler için abone bedeline posta ücreti ilâve edilir: Her sayının ücreti, Avrupa için 350 krş. Amerika için 10 lira 25 krş. tur. (Abonelerin, değışen adreslerini bildirmeleri ricâ olunur.) İlan ve reklâm, milli kültürümüze hizmet eden müesseselerden alınır; tam sahife 1500, yarım sahife 800 liradır.

Adres : Çarşıkapı, Yeniçeriler Caddesi, No. 81 İstanbul; P.K. 107 —
Beyazıt. Tel. 22 95 17

Basıldığı Yer : *Baha Matbaası*

İÇİNDEKİLER

29 Mayıs	**	5
Derviş Yûnus	Sâmiha Ayverdi	8
İsimsiz Kıt'alar	Fâruk Nâfiz Çamlıbel	17
Fâruk Nâfiz İçin	Rıza Ümit	18
Uydurma Kelimeler Sözlüğü	Prof. Dr. Fâruk K. Timurtaş	19
Târihimizde Anadolu ve Rumeli Devirleri	Ekrem Hakkı Ayverdi	22
Emirgân Rubâileri	Hâlis Erginer	36
Millî Tekevvünümüzde Yûnus Emre'nin Yeri	Nihad Sâmi Banarlı	37
Fuad Köprülü'nün Önsözüyle Basılan Eserler ve İmzâsız Bir Önsözü	Fevziye Abdullah Tansel	47
Evsâf-ı İstanbul	Nermin Pekin	57
Türk Mûsikîsi Bizans Aksiyonu mudur?	Ulvi Erguner	63
Yeni Kalemler — Göksu'da Akşam	Bâkî Bilgin	70
Mehmedcik	S. Sâmi Kayral	71
Kitaplar	M. Münir Atalar	72

İstanbul Fâtih'i Sultan İkinci Mehmed

29 Mayıs

Medenî dünyâda bir karış toprak yoktur ki bir târîh çağında, bir millet tarafından fethedilmiş olmasın.

Yeryüzünde, fethedilmiş ve bir millete **ebedî vatan** bırakılmış toprakların en güzeli ve en mukaddes olanı, Türkiye topraklarıdır.

Atalarımız, fi'li fethine dokuz asır evvel başladıkları bu ülkenin taşını, toprağını Türk yaparak bize dünyâlar değerinde bir vatan; dünyânın merkezi sayılacak bir hayat sâhası ve bir evliyâ yurdu bırakmışlardır.

İstanbul fethi, işte bu vatani bir **bütün** hâline koyan zaferdir.

İstanbul fethi, sıradan bir mâcerâ ve bir tesâdüf eseri değildir. Bu fetih, uzun asırların maddî, mânevî büyük idealerin vâsıl olduğu bir neticedir. (İleride **Yûnus Emre** yazısında da belirtildiği gibi:) İstanbul fethi, **Oğuz Han**'la, **H. Muhammed**'in ortak hedefi ve bu bakımdan, Türk kanıyla İslâm îmânının birleşmesinden doğan büyük kudretin eseridir.

Eski Türklüğün destan kahramanı **Oğuz Han**, “Bu denizler, bu ırmaklar bize yetmez! Daha deniz, daha ırmak istiyoruz! Yurdumuzu öylesine genişletelim ki gök kubbesi ona çadır, güneş de bayrak olsun!., derken, büyük milletine Karadeniz ve Akdeniz ufuklarını gösteriyordu.

H. Muhammed ise: “İstanbul elbette fetholunacaktır!.. Onu fethedecek emîr, ne ulu emîr ve O'nun askeri ne mübârek askerdir!”

buyurmuştu. Bu kadar büyük iki iman, bir hedefte birleşir ve bu hedef, **Fâtih** gibi bir hükümdar tarafından, İstanbul'u fetheden Türk ordusu gibi bir orduya gösterilirse, İstanbul, elbette fethedilirdi.

Fâtih Sultan Mehmed, sıradan bir hükümdar değil, bir **millî kahraman**'dır. O, Türk milletinin hükümdarlar devrinde bir şahlanışı; ezeli ve ebedî Türk **Mehmedciğinin**, hükümdarlık vazîfesi almış bir timsâlidir.

Dâimâ beyaz bir at üstünde, denize bile atla yürüyen bu şâhin bakışlı, heybetli sultan, nice asırların hazırladığı bir **üstün insan**; yontuluğu, asırları kaplamış bir canlı heykeldir.

Medenî dünyânın her dilinde, hep aynı ihtiramla **Fâtih** diye anılan Sultan **İkinci Mehmed**, İstanbul fethine, nûrdan harflerle yazılmış bir **alinyazısı** tarafından mêmûr edildiğini biliyordu. O'nun askerine **Allâh'ın askeri** denilmesi bundandır.

İstanbul kapılarını **Tekbîr sadâları** ile açan Türk ordusu. **Hz. Muhammed**'in müjdelediği asker olmak şerefine lâıktı.

Bu ordunun serdârına gelince:

21 yaşındaki İstanbul fâtihi, bu şehri fethettiği gün, neden mağrûr olmadı? Neden, hâkimiyeti altına giren milletlere yeryüzünde görülmemiş bir yaşama ve **vicdan hürriyeti** verdi?

Gök kubbesi altında ancak 21 yıl çarpmış bu genç kalbi, duyduğu şefkat ve gösterdiği adâletle bütün insanlığı kucaklayan ve **insanlık örneği** yapan büyük olgunluk nereden geliyordu?

Tereddüdsüz söylenebilir ki **Osman Gaazî**'nin torunu, bu vicdan terbiyesini, milletimizin bütün insanlık üzerinde söz sâhibi olduğu o asırlardaki **iman gücü**'nden, **gazâ rûhu**'ndan ve medenî üstünlüğünden almıştı.

Dörtbuçuk ayda inşâ ettirdiği **Rumeli Hisarı**, o çağlardaki Türk azminin ve Türk gücünün heybetli âbidesidir.

Halic'e karadan indirdiği gemilerin beyaz yelkenleri, in-

sanlığın hayâlinde, hâlâ, melek kanadı gibi, nûrla ve imanla rüzgârlıdır.

Halk için ulu câmîler ve heybetli medreseler yaptıran; kendileri için de küçük türbeler inşâ ettiren bütün dedelerinin ve torunlarının tevâzu'una uyularak yapılan ve bugün, içinde evliyâlar gibi yattığı türbe, gördüğü büyük hizmete nisbetle çok küçüktür. Fakat:

Her kûşesinde dehrin nâm-î bekaa-nisârın
Şâyestedir denilsê âlem senin mezârın

(Abdülhak Hâmid)

mısırâlarında söylendiği gibi, Fâtih, yalnız kendi türbesinin değil, bütün gök kubbenin altında yatan büyüklerdendir.

Eyüb Sultan gibi, Mevlânâ gibi, derin saygıyla ziyaret edilen ve babasıyla dedesinin adları gibi temiz murad'lar istenen bir mezarı olması ise, milletin, onun yalnız maddî gücüne değil, mânevî büyüklüğüne de imânındandır.

İstanbul'un fetih târihi olan 29 Mayıs, bunun için büyük bir gündür. Anadolu ve Balkanlar Türkiye'si'ni ebedî bir bütün hâline koyan, bu gün ve bu günde kazanılan zafer, bu zaferdir.

Bütün bunlara rağmen 29 Mayıs gününün yalnız İstanbul şehrimizi alâkadâr eden mevzî bir törenle kutlanması, bayramı bu kadar bol olan bir memleket için, çok düşündürücü bir hâdisedir.

* *

DERVİŞ YÛNUS

Pâmîha Ayverdi

Ezel anasından, ölmek üzere doğan bahtiyarlar vardır. Ender de olsa, zaman zaman târihte bunlara rastlanır. Ölmezlerin hayâtı, kendilerine âit olmaktan çıkmış, kütlenin malı, kütle menfaatinin bir nîrengi noktası olmuştur.

Acaba kendilerine bir ölümsüz hayat nasîbi verilerek dünyâyâ gelmiş olan bu bahtiyarlar, büyük kütlenin kalabalığı arasından nasıl seçilir, nasıl bilinir, hangi vasıfları hangi husûsiyetleriyle ayırt edilebilirler?

Zengin midirler, fakir midirler? Âlim midirler, câhil midirler? Sultân midirler, kul mudurlar?

Beşer ölçülerinin tâyin ettiği sıfat ve mevkînin onların mânevî yapılarına her hangi bir têsîri olmadığı için, sırasında zengin, sırasında fakir olmuşlar, sırasında tahtların tâcların yükü altına girmiş, gerektiği zaman da ilmin zirvesinde görünmüş, ya da bilgisizlik perdesinin gölgesinde yaşamışlardır.

Ama hangi mevki, hangi durak, hangi rütbe, hangi isimle görünürlerse görünsünler, onların gerçek şahsiyetleri, dünyânın eliyle yüzlerine vurulan varlık veyâ yokluk, sultanlık veya kulluk damgasıyla tâyin edilemez. Zirâ onlar, iki dünyânın sıfatlarını da hiçe saymış, iki dünyâyı da aşmış ölümsüzlük sınırının uluları arasında yer almış yücelerdir.

Bu yüzden de onları, herhangi bir fâniden seçmek için, dünyânın kendilerine ikrâm ettiği sıfatlarla tartıp ölçmek mümkün değildir.

Şu halde bu yüceleri tanımamız yolunda gereken endâze nedir? Ne olabilir? Onlar demek, fazilet demektir, ferâgat demektir, adâlet, şefkat, iyilik, güzellik ve sevgi demektir.

Bu ulular ululuklarını büyük bir samimiyet ve tevâzû ile birleştirerek cemiyet hayâtına karıştırmasını, böylece de kütlenin düşünce ve duygularına têsir etmesini bilen tasarruf sahibi ve müstesna yaradılışlı kimselerdir. Ama büyük kudretlerine rağmen yokluk ve tevâzûları içinde kudret ve varlıklarını eritmesini bilmişlerdir.

İşte bunlardan biri olan Yûnus Emre de, yetmiş iki millete aynı göz ile bakabilen rehber ve önden gidicilerden bir kimsedir.

Bu samîmî, alçak gönüllü, yiğit ve korkusuz adam, kütlelerin her zaman muhtaç olduğu irşadcılık ve uyandırıcılık vazîfesini öylesine başarmış, ölümsüz varlığını bütün dünyâya öylesine kabûl ettirmesini bilmiştir ki, aradan geçen 700 yıl gibi uzun seneler, onu fânîler kervanına dâhil edememiş ve gönüllerde kurduğu saltanata son verememiştir.

Neden mi? Çünkü o, Garb'da nazarî ve kitâbî kalan hümanizmi, bir Müslüman şarklı olarak yaygın bir hayat felsefesi hâlinde yaşayıp yaşatmak bahtiyarlığına eren bir ermiş kişidir. Onun felsefesi, kuru ve klâsik ilim anlayışının çatısı altında bulunan kalıplara ve nazariyelere benzemez. Şark velîlerinin yolunda yürüyen Yûnus, felsefesini aksiyon hâline tercüme edip günlük ve pratik hayâta mâl etmiş bir serdengeçti'dir.

Bir felsefe, nasıl hayâtın malı hattâ kendisi olabilir, dersek, amel hâline gelmiş bu dünya görüşünü, bin küsur yıllık tasavvuf târihi içinde kütlelere ne ölçüde huzur ve hayat kaynağı olduğunu yaygın bir realite olarak görmek mümkündür.

Hacı Bayram Veli'ler, Ak Şemseddin'ler, Mevlânâ Celâleddin Rûmî'ler, hep felsefelerini îman hâline getirip yaşayarak günlük hayâta nakletmiş velîler ve kurtarıcılardır.

Yûnus'un müstesnâ tâlihi ve zaman içinde buyruk yürütmesi, felsefesini sâde olduğu kadar muhteşem de olan bir sanat şâhkasından dünyâya duyurabilmesi keyfiyetidir. Öyle ki sesi ve têsîri yalnız kendi çevresinde kalmış olan ve dervişlik şuûru hiç de Yûnus'dan dîn olmayan herhangi bir Velî kişinin bıraktığı iz, zamanla yıpranıp kaybolur-

ken Yûnus, aynı yürek yanığını sanat kanatlarına teslim ettiği içindir ki asırların üstünden aşırmasını bilmıştır. İşte, bu gün de yarın da kütlelerin kulak kabartacağı o sembolik ve romantik sesler büyük dervişin bu Gökkubbe altında ebediyen duyulacak olan ayak sesleridir.

Yûnus'un felsefesinin çiçek gibi açılıp kokusunu ve rengini verdiği muhit, XIII. asır Anadolu'sunda Selçuk Türk-lüğünün en buhranlı ve çetin devreler geçirdiği bir coğrafyadır. Siyâsi, iktisâdî ve içtimâî türlü çilelerle haşır-neşir olan kütlelere onun uyarıcı sesi şifâ olmuş, devâ olmuş, karanlıkları yırtan bir şimşek gibi etrâfına ışık ve aydınlık salmıştır.

Bu büyük müşid, insan oğlunun kâh beşerî, kâh mânevî tarafına sihirli sesi ile hitap ederek, kütleleri, düşünmeye, duymaya ve bilhassa kendi kendileriyle hesaplaşmaya sevk etmiş, böylece de insan enerjisini bütünüyle harekete geçirmesini bilmıştır.

Fakat Yûnus'un bu rehberlik ve müşidlik vasfı, öyle muhteşem bir tevazu'u ile karılıp karıştırılmıştır ki mürid kim, müşid kim ayırt edilemez olmuş ve dâimâ muhâtap olarak kendini gören, kendini öne süren büyük Velî, Miskin Yûnus, Derviş Yûnus, Abdal Yûnus demek sûretiyle irşad ve îkaz edilmeye ilk müstehak ve muhtaç olanın kendisi bulunduğu âdetâ isrâr eylemişti.

Meselâ:

*Miskin Yûnus erenlere tekebbür etme toprak ol
Topraktan biter küllîsi, gülîstandır toprak bana...*

diye kendi kendine seslenirken, aynı zamanda tekrarlama-ya doyamadığı o şâhâne tevâzu'unu toprak motifi içinde bir kerre daha ileri sürerek:

*Gel ey Yûnus u biçâre, var derdine eyle çâre
Gez şöyle şarden şâre yoktur garip bencileyin...*

demekle de, arz-ı meskûnun üstünde hemen de kendinden garip kimseyi bulamadığını acı-tatlı yanıp yakılır olmuştur.

Onun heyecanlı dilinden düşmeyen gariplik tahassüsü, bu bağıryanık dervişe daha neler neler söyletmemiştir:

*Aceb şu yerde var m'ola
Şöyle garip bencileyin
Bağrı başlu gözü yaşlu
Şöyle garip bencileyin...*

diyerek, dâimâ kendini, kendi yalnızlığını, Hak katında Hak-
la Hak olduğunu anlatmaya doyamaz etmiştir.

Anadolu'nun paylaşamaz olduğu ve memleketin dört
bucağında kendisine makam düzülen Yûnus, gerçekten de
ezel anasının ölmek üzere doğurduğu biridir.

Dünyâ durdukça duracak olan Yûnus, yüreğindeki aşk
ve şevk ile yalnız Allah değil, Allâhın, birer ismine mazhar
olan bütün yaratılmışları da sevmiş ve gökkubbe altında
bir çağlayan gibi dökülen bu muhabbete yetmiş iki milleti
muhâtap tutmayı imânının icâbı bilmıştır.

İşte bu muhabbetli seslenişlerdir ki devirler boyu nice
beşer kaafileri, gafletten, derin bir nisyandan silkinip uya-
narak kendini bulmuş, hayvânî ve beşerî ihtiraslarının bas-
kısı altında ezilip körleşmiş ulvî ve mânevî duygularını ha-
rekete geçirmiş ve bir transformasyonla, acılardan tad, ze-
hirlerden panzehir meydana getirmiştir.

Mühim olan, Yûnus'un sâhipli insan olması, bir müşah-
has makaama boyun verip onun aşkına kemer bağlamış bu-
lunmasıdır. Büyük sanatkârın, tâzeliğini kaybetmeden he-
yecânı, coştukça coşar olup halka hizmet ve muhabbete ka-
namayışı, hep mürşidi, Taptuk Emre'ye, o müşahhas ma-
kaama bağlılığın şiddet ve kuvvetinden ileri gelmiştir.

İşte Garb'ın teorilerde hapsolup kalmış felsefesiyle,
Şark'ın hayâta mâl olmuş felsefesinin arasındaki fark bu-
radadır.

Biri sâdece zihnî faâliyeti geliştirir, ve neticede de yer-
yüzünü bu entellektüel çalışmaların maddî verimleri ile
bezer. Diğeri, yâni Şark, enkonsiyan denen şuur altını fet-
hederek rûh ve mânâ medeniyetinin burçlarında hikmet
ve irfan sancağını dalgalandırır.

Büyük Yûnus da, şeyhi Taptuk Emre'nin terbiye ve ir-

şâdında uzun yıllar pişip, bu müşahhas, bu elle tutulup gözle görülür makaamdan aldığı şevk, cezbe ve ihlâsı hem yaşayıp hem de terennüm ederek kâh şiir, kâh fiil ve aynıyat hâlinde kütleye tercüme ve iâde etmekle, bağlı olduğu müşahhas prensibe yani şeyhine karşı verdiği ikrârı yerine getirmiş ve başını ödemıştır.

Onun içindir ki, tâ yedi asır ötesinden uzayıp daha nice yüz yılların üstüne ışık tutacak olan renkli, vecidli ve heyecanlı mısraları, en bedbaht zamanlarında bile insanoğlunun derinliklerini teselli eden hattâ mes'ut eyleyen bir tılsım, bir iksir olmuştur.

Burada, sözümüzü mücerreden müşahhasa çevirerek küçük, fakat tipik bir hikâye ile beşeriyet için değişmez bir ihtiyâç olan bu teselli ve saâdet çizgisinden bir misâl vermek istiyoruz.

Sene 1947. Alâaddin Yayıntaş isminde Köprülü'lü bir Türk, Yugoslav ordusunda ve Avusturya-İtalya hudûdundaki 23. Haberci Tugay'a bağlı olan Dördüncü Alay'da askerliğini yapmaktadır.

Memleket, komünist rejimle idâre edildiği için hürriyet ve huzurdan mahrumdur.

Asırlar, seyirlerinde ve devirlerinde ne kadar ilerlemiş olursa olsun, bu gökkubbe altındaki insan kütlelerinin bir kısmı, kendilerine hür ve saâdetli bir hayat sürmek imkânını sağlayan rejimlerle idâre edilmekte iken, bir kısmı da komünizm siperi arkasında Rus emperyalizminin el attığı başka topraklar ve ülkeler üstünde, taş devrine taş çıkartacak bir esâret, iptidâilik, korku ve zulüm içinde otomatlaştırmak istenmekte ve buna zorlanmaktadır.

Hür doğan ve hür yaşama arzusu en tabii hakkı olan insanoğlu, büyük küteler hâlinde boynunu neden esâret zincirine uzatmıştır? Hem de azınlığın ihtirâsı ve bir zümre saltanatının ikbâli için... Burada sakat bir felsefe ve bir dünyâ görüşünün tatbikâtı olan komünist rejimin teşrih ve tahlilini yapacak değiliz. Ancak, zaman zaman beşer kaderinin geçirdiği zelzelelerden bir zelzele olan bu yıkıntının

altında kalmış kütlelerin acıklı hayat tablolarına hüznle seyirci olurken, bunu bir salgın hastalığa benzetmekte olduğumuzu söylemek isteriz.

Şöyle ki, kimse kendi arzu ve talebiyle hasta olmak istemez. Ama buna rağmen, olunca da olur. Hele bulaşıcı hastalıklara yakalanmak için, gözle görünmeyen bir mikrop yeter de artar da.

Bir epidemi, bir salgın hastalık olan komünizm de, muâfiyet aşısı olmayan ferd ve cemiyet bünyelerine, o bünyenin haberi dahî olmadan nüfûz ederek yere serecek bakterilere sâhiptir.

Bu korkunç illetten korunma çârelerinin başında şüphe yok ki iman ve millî şuur gelmektedir. İşte bunun için de komünizmin ilk atış hedefi, ilk yıkmak ve yok etmek istediği kuvvet, kütlelerin iman hayatlarıdır. Bu yüzden de Moskof emperyalizmi, XIX. asrın müstemlekecilik anlayışına meydan okuyan bir zulüm, baskı ve istibdat ile idâre ettiği milletlerden ve bilhassa Orta Asya Türklüğünden, topyekûn millî şuuru ve imânı kaldırmak için, değil Yûnus gibi bir yüce velîyi, Dedekorkut hikâyelerini bile okumayı ölüm cezâsını mücip suçlar arasına almıştır.

Ama herşeye rağmen insan insandır. Hakkı ve hürriyeti ne dereceye kadar elinden alınırsa alınsın, fıtratında, kânûnun, cezânın, zindanın hattâ ölümün dahî dış geçiremediği bir mânevî hürriyet vardır ki bu, her türlü tecâvûzden, her çeşit tazyikten masûn olan vicdanlarda saltanat sürer, buyruk yürütür.

Yugoslav ordusunda askerlik yapan genç Türk de, cedlerinden miras kalan bu mânevî hürriyeti tatmış bir kimsedir. Subayları dahî göz hapsinde tutmayı politikası icbâbi sayan komünist idâre, orduda ajan mâhiyetinde komiserler bulundurmaktadır.

Öyle ki, her rütbede bulunan birlik kumandanının yanında bir de aynı rütbeden bir politik komiser vazife görür. Biri erlerin tâlimiyle uğraşır, diğeri de artan zamanlarda askere komünizm terbiyesi verir ve bilhassa subayları göz hapsinde tutar.

İşte, günlerden bir gün, bu politik komiser genç Alâ-

addin'i çağırır, ve bundan sonra, Müslüman-Hristiyan ayırmaksızın bütün askerlerin yemeklerinin aynı kazanda pişeceğini ve Müslümanların da Hristiyanlar gibi domuz eti yiyeceklerini bildirir.

Askerî birlikte tek Türk olarak bulunan kendisinden başka, yirmialtı da Boşnak Müslüman vardır. Ertesi gün, Salko diye çağrılan Sâlih ismindeki Boşnakla, genç Alâaddin hâriç, diğer yirmibeş Müslüman domuz etini yerler.

Salko, birliğin marangozhânesinde vazifelidir. Bu hâdisenin üstünden haftalar ve aylar geçer. Yarı aç, yarı tok, buldukları ile idâre olmaya çalışan iki gençten Alâaddin'in bir gün Salko'nun çalıştığı atölyeye gitmesi icâbeder. Pencerenin altına geldiği zaman marangoz Salko'nun:

Severim ben seni candan içeru...

ilâhisini yanık ve tésirli bir sesle okuduğunu duyarak, büyülenmiş gibi olduğu yerde kalır, bir taşın üstüne oturarak sonuna kadar da dinler.

Şu da garip ki, Salko Türkçe de bilmez. Ama gönül bilgisi yanında dil bilgisi bir şey midir ki? Salko da işte yediyüz yılın ardından gelen bir yürek yanığı ile içi tutuşmuş olarak Yûnus'un ilâhisini hazin hazin okumaktadır. Ama bu, kulaktan kapılmış ilâhiyi, gerçekten, dili değil gönlü söylemektedir.

Nihâyet genç askerin sesi durunca bu defa da pencere altından kendisini dinleyen Alâaddin, Niyâzî-i Mısırî'nin:

Ey gönül Hakk'a giden râhı bul...

ilâhisine başlayarak içeri girer ve müşterek dâvânın, müşterek inanışın adamı olan bu iki hâl-âşinâ, kendilerini birbirlerinin ruh aynasında görüp tanıyarak sarılır ve ağlaşmaya başlarlar.

Böylece de sırlar çözülür ve ikisi de prensibe sadakatlerinin sebebini o anda anlarlar. "Ben ham sofu değilim, dervişim. Dînime özümden bağılıyım. Müslümanlığım onlarinki gibi küçük sıkıştırmalarla sakatlanmaz" diyen Salko'ya genç arkadaşının da cevâbı aynıdır.

O da, üçyüz küsur sene evvel Konya'da Köprülü'ye gö-

çüp Derbent âsitânesini kurmuş olan Şeyh Osman Efendi'nin sülâlesinden olduğunu söyler. Yâni ikisi de bir makaa-ma ikrar vermiş bahtiyarlardandır. İnandıklarına tam inanmış, bağlandıklarına tam bağlanmış bahtiyarlardan... Elbette domuz eti yemezler. Elbette prensiplerini ucuza pahalıya satmazlar.

Kimseden korkuları yoktur. Çünkü kimseden bir talepleri, menfaat ve ümitleri olmamıştır.

Erenlerin gittikleri ve öğrettikleri yol da bu yoldur; karşılıksız muhabbet, karşılıksız iyilik ve ahde vefâ. Onun için de Velî Sanatkâr :

*Taptuğun tapusunda, kul olduk kapusunda
Yûnus miskin çiğ idik, piştik elhamdülillâh...*

diyecek hâli idrâk ettikten sonra, katıksız bir Hak sevgisini bulmuşların gönül rahatı ile de:

*Cennet Cennet dedikleri bir kaç köşkle bir kaç hûri
İsteyene ver anları, bana seni gerek seni...*

diyerek işin içinden silkelenip çıkarır.

Yûnus'da, ehemmiyetle üstünde durulması icâbeden noktalardan biri de, şüphe yok ki onun iddiasız kültürünün ve Türk - İslâm târîhinde kuru bir felsefe olmaktan çıkıp bir îman hâline gelen tasavvuf şuûrunun Türkçe'ye yapmış olduğu büyük hizmettir.

Her medeniyette, bilhassa Garb'da, komşu ve farklı medeniyetlerin dillerinden alınmış kelimeler vardır. Türkçe'de de bu budur ve olması da tabîi hattâ zarûridir. Zîrâ müşterek İslâm medeniyetinin bir kolunu teşkil eden Türkiye Türklüğü, Akdeniz çevresine yerleşmekle, Arapça ve Farsça arasında bir nikâhın kıyılmasını zarûrî kılan târihî bir ak-rabalığın ortak çatısı altına girmiştir.

İşte Yûnus bu kültür alış verişinde, Türk sesine ve estetiğine en uygun ölçüyü bulmuş olan büyük sanatkâr ve kemâl durağına vâsıl olmuş iddiasız insandır.

Arabça ve Farsça'nın ağır bastığı Selçuk Türklüğü'nde,

Türkçe'ye mâl olmuş bu iki lisânın kelimelerinden de en rasyonel ve mantikî imkânlar içinde faydalanmasını bilmiştir.

Bugün Yûnus'a erişmek, gerek tefekküründe gerek dilinde başarılarının sırrını çözümlerle ona bir dost, bir âşinâ gibi kapılarımızı açıp hayatımızın içine dâvet eylemek, bizim için âdetâ bir ölüm kalım zarûretidir.

Yûnus gibi düşünmek, duymak ve yaşamak, Türk milletin bekaa, devam ve selâmeti için ne mertebe lâzımsa, Yûnus'un dilini, san'atını tanımak da gene Türkçe'nin bekaa, devam ve selâmeti adına aynı ölçüde lüzumludur.

Fakat şunu itirâf etmek gerek ki bir efsâne mahlûku gibi tozu dumana katarak kudret ve haşmetle ufuktan ufuğa at süren bu sanat ve tefekkür devinin irfan hazinelerine sâhip çıkmak için, bugün icâbeden anahtara mâlik değiliz.

Yûnus tasavvuf rûhunu, kalıplardan çıkarıp amel hâline getiren ve hayatın içine solusyon hâlinde karıştıran adam olduğu gibi kelimelerden bir Süleymâniye kurmuş büyük bir dil mîmâridir.

Bizce, onun et-tırnak gibi birbirinden ayrılmaz felsefesiyle san'atının geniş halk kütleleri arasında gereken itibar ve yaşama gücünü bulabilmesi için her şeyden evvel, Türk Milletinin kendi târihi imânına ve gerçek diline sâhip olması icâbeder.

Binlerce yıllık şerefli mâzîsine ve kurduğu iki büyük İmparatorluğa rağmen acı günleri de olmuş Türk târihi içinde ne çâreki millî imanla Türk dili bu ölçüde ve bugünkü kadar bir muzâyaka ve buhrânı ilk defâ idrâk etmektedir.

Şu halde Türk milleti kaybetmiş olduğu millî şuûrunu ve kendi dilini, bu iki temel kuvveti yıkıp mağlûp etmeyi plânlanmış bulunan hasımlarından geri almak zaferine erişmeye mecburdur. Aksi halde, târihi benliğini ve dilini düşman esâretinden kurtarmadıkça, Türk milletine yaşama gücü, ikbal ve istikbal yüz göstermez.

Onun için de, yıldan yıla Yûnus günleri yapmak, büyük sanatkârı yâd ve tebcil eylemek kâfi değildir. Türk harsinin diri diri gömüldüğü sandukayı açmak ve ölüme mahkûm edilmiş irfan hayatımıza Yûnus'ların felsefesiyle yeniden can verip ayağa kaldırmak, bir vatan ve iman borcudur, vesselâm.

İSİMSİZ KİT'ALAR

Her sefer bir daha fethetti bu millet, vatanı;
Çilemiz bitti sanırken yeni baştan doldu :
Çaldıran, Kosva, Çanakkal'a, Mohaç, Dumlupınar...
Her vatan sâhası bir başka Malazgird oldu!

Beni sen mahvedemezsin ne kadar zulmetsen :
Toprağından yaratıldım çilekeş bir yurdun!
Gönlümün sevgiye hasret çeken altın tasına
Mey dururken niçin aylarca zehir doldurdun?

Bir gönül hastası var derd ile derman arası;
Panzehirler ve zehirlerle ömür sürmededir.
Can katarken yeniden kîn ile nefret canıma,
Beni aşkımla muhabbetlerim öldürmededir.

Fâruk Nâfiz Çamlıbel

FÂRUK NÂFİZ İÇİN

— Bu şiiri, Türk — İslâm sentezinin asil temsilcileri; gerçek ilim, irfân ve iman kalemizin ölümsüz sancakdarları olan (Kubbealtı) câmiasına ithâf ediyorum. R.Ü.

Hâlâ yanıyor besteler en son nefesinde;
Hâlâ gülüyor bahçeler en sevgili hazda...
Lâkin, yasa girmiş; ne yazık gözleri yaşlı:
“Mâtem!” diye bir velvele var şimdi Boğaz’da!..

Âtiye gülen “defter-i mâzi’nin içinden”,
Açtım da onun şi’rini, ezvâkına kandım...
Bir “lücce-i nâlân” ile Mecnun gibi candan
Yandım ve tutuştum, nice hicrân ile yandım!

Girmez tutuşan kalbime bir başka tebessüm...
Şi’rim, emelim, saltanatım lâhzada söndü!
Artık ne ümit var, ne de bir başka tecessüm;
Mâtemzede gönlüm, yıkılan mâbede döndü!..

Körfez eriyor, Kanlıca sessiz ve perişan..
Rıhtım-boyu çamlar, koyu bir mâteme dalmış..
Rüzgârda enin, dalda hüznün, şarkıda isyan;
Şen Çamlıca mağmum ve Boğaz hayli bunalmış!

Beylerbeyi, hulyâlı Bebek, sonra Hisarlar..
Hepsinde de bir başka hüznün, başka kader var!..

Bir lâhzada solmuş ve tükenmiş o çiçekler..
Bir “çehre-i pür nâle” vü muğber gibi yasta!..
Sazlar susuvermiş ve Emirgân yine hasta..
Heyhât!.. O giden günlerimiz dönmeyecekler!..

Rıza Ümit

UYDURMA KELİMELER SÖZLÜĞÜ

Prof. Dr. Fâruk K. Timurtaş

Ses, şekil, mânâ veya mefhûm bakımından yanlış olan, dilimizin bünyesine, gramer ve estetiğine uymayan kelimeleri “uydurma” olarak vasıflandırmaktayız. Bu makalemizde, öncekilere ilâve olmak üzere, birkaç uydurma kelimeyi daha ele alıyoruz.

KANI

Kanaat yerine kullanılan “kanı” kelimesi, oldukça yayılmış olmakla beraber, birkaç bakımdan hatâlıdır. Önce, ek aldığı zaman, “kan” kelimesine benzemekte ve bir ses karışıklığına meydan vermektedir. Böylece meselâ “kanıma göre şöyledir” denince, bu sözde kelimenin ilk anda “kan” mı, “kanı” mı olduğu anlaşılamamaktadır.

Ses bakımından karışık ve sağlam olmayan bu “kanı” kelimesi mânâ ve mefhûm bakımından da yanlıştır. Kanmak kelimesinin birkaç mânâsı bulunmaktadır. Bunlardan birisi “doya doya içmek” tir, su için kullanılır. Kanmak kelimesinin bir başka mânâsı aldanmaktır, “Sakin aldanma, inanma, kanma” sözünde olduğu gibi. İşte kanı kelimesini, kanmak’ın bu mânâsından getiriyorlar. Kanı kelimesi, kanmak kökünden “-ı” teşkil eki ile yapıldığı için yanlış olmakla beraber, mefhûm yönünden isâbetli değildir. Çünkü, “kanaat” te aldanma mânâsı yoktur. Kanaat “görüş, inanış” demektir. Nitekim, “iknâ etmek” te kandırmak değil, “inandırmak, kendi görüşüne getirmek” mânâsı taşımaktadır.

Halkın da bildiği kanaat’in atılamıyacağı ve onun yerini “kanı” nın alamıyacağı kanaatindeyim. Bu kanaatte olmayanlar “kanı”yı değil, “görüş” ve “inanış” ı kullanmalıdır. Zira, yaşayan dilde “kanı” diye bir kelime yoktur;

kanaat, görüş ve inanış vardır. Kanmak fiilinden yapılan kanı, olsa olsa ‘kanma, aldanma’ mânâsına gelebilir.

OLASILIK

İhtimâl kelimesinin yerini kapmağa çalışan “olasılık” da uydurma kelimelerdendir. Olmak yardımcı fiilinden “-ası” ve “-lık” ekleriyle teşkil edilen kelime “olacaklık” mânâsına gelebilir. Çünkü, “-ası” gelecek zaman bildiren bir partisip (sıfat-fiil) ekidir; göresi, giyesi (orta hece düşmüş giysi olmuştur) gibi. Olacaklık mânâsı, ihtimâl mefhûmunu karşılamamaktadır. İhtimâl için belki “olabilirlik” denebilir.

Olasılık kelimesinin “ihtimâl” i ortadan kaldıracılabileceğine ihtimâl verilemez. Olabilir diyenler de yine ihtimâli düşünüyorlar demektir.

UĞRAŞ, DÜŞÜN

Dilimizde türetmeler isim ve fiil köklerine getirilen eklerle yapılır, hiçbir ek getirilmeden yeni kelimeler türetilmez (Bu konuda mecmuamızın I. cilt, 3. sayısında çıkan “Türkçe’de Türetme ve Ekler” başlıklı makalemize bakılabilir). Son zamanlarda kelime köklerine hiçbir ek getirilmeden bâzı yeni kelimelerin meydana getirildiği görülmektedir. Bunlardan oldukça çok kullanılanları uğraş ve düşündür; biri “meşguliyet”, öbürü “fikir” yerine kullanılıyor.

Türkçemizde ek almayan fiil kökleri 2. şahıs emir şeklini gösterir. Bu duruma göre uğraş uğraşmak’tan, düşün düşünmek’ten emir olur. Fiilden isim yapmak için köke bir takım ekler getirmek gerekir. Böylece uğraşmak fiilinden uğraşma, uğraşış, uğraşı gibi; düşünmek kökünden düşünme, düşünüş, düşünce ve düşünü gibi isimler türetilir.

Meşguliyet ve fikir kelimelerini kullanmak istemeyenler hiç olmazsa uğraş ve düşün değil, uğraşı ve düşünüy demelidirler.

BELLEK

Bir psikoloji terimi olarak okul kitaplarında yer alan bellek, artık az da olsa bâzı yazarların kalemiyle gazetele-re de girmiş bulunuyor. Bellek “hâfıza” demekmiş. Belle-

mek fiilinden “-k” eki ile yapılan kelime, şekil bakımından yanlış olmamakla beraber, mânâ ve mefhûm yönünden hatâlıdır. Bellemek “öğrenmek, bilmek” mânâsı ifade eder. Hâfıza ise öğrenmek değil, öğrenilen şeylerin zihinde saklanması sağlayan meleke demektir. Hâfıza mefhûmunda öğrenilen, bilinen şeylerin zihinde saklanması hususu bulunmaktadır. Esasen hâfıza “hıfz” kökünden gelir ki, saklama-koruma mânâsındadır (Muhafaza da aynı kökle ilgilidir).

Millet hâfızasını kaybetmedikçe ve bellemek’in “öğrenmek” mânâsına geldiğini unutmadıkça, hâfıza yerine “bellek” demeyecektir.

ANLAK

Söylenişi çirkin ve mefhûm bakımından yanlış olan kelimelerden biri de “anlak” tır, “zekâ” yerine kullanılıyor. Zekâ, yalnızca anlamak mânâsı ifade etmez. Anlamak zekânın hususiyetlerinden biridir. Anlamak zekânın bir yönünü teşkil eden “idrâk” ile ilgilidir. Zekâ’yı da, idrâk’i de “fehm” i de, “zeyreklik” i de hep anlamak fiili ve ondan yapılan isimlerle karşılamak uygun olmaz. Nüansa ve mefhûmlara dikkat etmek gerekir.

Anlak kelimesinin tutunacağını sanmıyorum. Milletimiz “anlak” ı kabul edecek kadar zekâdan mahrum değildir.

KUŞKU

Yerinde kullanılmayan, mânâ ve mefhûm yönünden isabetli olmayan bir kullanılışa sokulmak istenen kelimelerden biri de “kuşku” dur. Kuşku’ya “şüphe” karşılığı veriliyor. Halbuki, dilimizde ötedenberi mevcut olan kuşku “vehim, vesvese, işkil” mânâsı taşımaktadır. Bunlarda bir korku, çekinme, sakınma, beklenmeyen ve hoş olmayan bir şeye uğrama endişesi mânâları bulunmaktadır. Şüphe ise bir şeyin doğru olup olmadığını bilmemek, tereddüde düşmek demektir. Şüphe’de bir hususun gerçekliğinden emin olamamak mânâsı mevcuttur. Şüphe ile kuşku mânâ ve mefhûm bakımından tamamiyle birbirinden ayrıdır.

Şüphenin yerini kuşku’nun tutamayacağından hiç şüpheniz olmasın. Bunun için kuşku duymağa değmez.

TÂRİHİMİZDE ANADOLU ve RUMELİ DEVİRLERİ

Ekrem Hakkı AYVERDİ

— Geçen sayıdan devam —

Kasıdları Anadolu, Rumeli, İstanbul ayrılığı hâsıl etmek, daha da ileriye giderek emeğin ve servetin Macaristan, Bulgaristan ve Garb memleketlerine sarf edildiği zehâbını uyandırmaktır. Prof. Nejad Göyünç Bey, Ankara'da Türk Kadınları Kültür Derneği'nde verdiği iki konferansta, bu iddiâlardan bir kaçını ele alıp kudretle cevaplandırmıştır. Biz de başka başka maddelerle şöyle sıralayabiliriz: Bu iftirâlarda V. sıra numarasında yazacağımız zümrenin ve zümrelerin de payı vardır. Bu zümre bir taraftan üstünlük iddiâ ederken, arkadan Anadolu halkında kıskançlık hislerini galeyâna getirmek istemiştir.

I — Osmanlı, kendinden evvelkilere düşmandı; hem de amansız düşman. Bu sebeple kendinden evvelki bütün eserleri, vesîkaları mahvetmiştir.

Amansız düşmanın her şeyden evvel, eskilerin nâm ve nişânını silmesi, adını unutturması lâzımdır. Bunun için de, meselâ Moğolların ve o tarzda hareket edenlerin yaptıkları gibi, türbe ve kabirlerin bırakılmaması lâzım gelirdi.

Halbuki Anadolu, Selçûkilerin, beyliklerin türbeleriyle doludur. Hattâ Osmanlıların büyük hasımlarından Akkoyunlu Uzun Hasan'a mensûb birkaç türbe de ayaktaadır. Meselâ Konya, Sivas, Erzurum, Amasya'da Selçûki sultanlarının muhteşem türbeleri, Erzurum'da On Türbe, Amasya'da Halifet Gaazî, Moğol Torumtay, Tokad'da Ebü'l-Kaasım, Niksar'da Kırk-Kızlar, Niğde'de Sungur Bey'le berâber

iç, Kayseri'de Hând Hâtûn, Lala Paşa Türbeleri, Çifte Künbed, Düz Künbed, Köşk Medrese, Sırçalı Türbeleri, Harput'da Uzun Hasan'ın vâlidesi Sârâ Hâtûn'un, Hısn-ı Kehf'de oğlu Zeynel'in künbedleri, Ahlat Türbeleri, Karaman'da Osmanlılara en (amansız) düşmanlık eden Karaman Oğulları'nın, Kütahya'da Germiyan, Kastamonu ve Sinop'da İsfendiyar, Beçin'de Mentеше Oğulları, Afyon'da Sâhip Atâ, Antalya ve civârında sayısız Selçuk emîrinin türbeleri, Osmanlılarinkinden belki daha iyi vaziyette durmakta ve bakılmaktadır.

Bir musâhabe hudûdu içinde, en göze görünenlerini sıraladığımız bu türbeler gösterir ki Osmanlılar Anadolu'nun eski sâhiplerinin, bunlar arasında hakikaten düşmanlıklarını gördüklerinin bile ölümlerine ve eserlerine hürmet göstermişlerdir. Bundan (amansız düşmanlık) değil, aksine, riâyet mânâsı çıkar. Osmanlılar Selçûkiler'in Anadolu'yu Türkleştirmiş olmalarının şükrânını unutmamışlar, Hristiyanların tac giymeleri mesâbesinde olan kılıç kuşanma merâsimini, Konya Âsitânesi postnişini eliyle icrâ ettirerek bu hislerini fiilen isbât etmişlerdir. Selçûkilerin Osman Gaazi'ye gönderdikleri davul, kırmızı deri bir kılıf içinde Bursa Kale içindeki Orhan Câmî'inde hürmetle saklanıyordu; ancak 1809 daki Kale İçi yangınında, câmî' ile berâber yandıktan sonra yok oldu.

Eserlerin hukuukî vaziyetlerini gösteren vakfiye ve vesîkalar ise, Osmanlı âbideleri için olduğu kadar mevcuddur. Bunlardan birkaçı neşrolunmuştur; meselâ Mevlânâ nesline mensup Prof. Feridun Nâfiz Uzluk Bey, Karaman eyâleti vakfiyelerini bir kitap hâlinde, ayrıca bir makaaale ile neşretmiştir, (IV. Vakıflar Dergisi). Feridun Nâfiz Bey Konya ile alâkası dolayısıyla bunları neşretmiştir. Diğer mıntakalarla alâkalı olanlar da, oralar için neşretsinler.

Unutmamalı ki Selçuk arşivleri daha eski ve binâenaleyh yıpranmaya daha mâruzdur. Üstelik Moğol istilâsı bunların hemen tamâmını mahvetmiştir. Nitekim Karaman Oğlu Mehmed Bey de Bursa Vakıf Sicillerini, aynı zamanda câmileri ve Yıldırım'ın kemiklerini ateşe vermiştir.

II — Bir ikinci iddiâ da: Anadolu'da ne varsa Osmanlı'dan evveldir. Bunu söylemeden ve her şeyden evvel hayâ ve iz'ân melekelerini harekete geçirmek lâzımdır.

Anadolu'nun büyük bir kısmı daha evvel de Türklerin elinde idi. Bunlar İslâm medeniyetinin ve kendi bünyelerinin muhtaç olduğu her nevî' umûmî binâyı yapmışlardı. Şehirler ve yollar için, o günkü halk kesâfetine nazaran bunlar bol bol kâfi idi. Şu da var ki bilhassa orta ve şarkî Anadolu birinci defâ İlhanlı, ikinci kere Timur Moğolları tarafından baştan başa tahrib edilmiş, halk garba doğru kaçmış veya kılıçtan geçirilmişti. Osmanlılar o târîhlerden altı asır sonra gelecek soysuzların, hiç bir eser yapmadılar ithâmına mâruz kalacaklarını peşinen keşfedip, ihtiyaçtan fazla binâ mı kuracaklardı? O zaman da niye israf edilmiştir kabilinden yine bir bahâne bulunurdu.

Bununla berâber ahâlî fazlalaşıp ihtiyaçlar çoğaldıkça mebzûl binâların ilâvesinde hiç kusur edilmemiş, Anadolu âbidelerle donanmıştır. Meselâ; (Türbeleri zikrettiğimizden tekrarlamayacağız);

1 — Erzurum'da bir Ulu Câmi, iki mühim medrese vardı. Câmiler kâfi gelmeyince Lala Mustafa Paşa, Murad Paşa vesâire gibi câmiler yapılmış, Ulu Câmi yenilenmiştir.

2 — Van şehri Ermeniler tarafından tamâmen yakıldığından eskilerden bir şey kalmamıştır ki bir mukaayese yapmak mümkün olsun.

3 — Mardin'de bütün eski medreseler ve Ulu Câmi duruyor. Bir han ve bir kapalı çarşı XVII. asır işidir.

4 — Diyarbekir'de kaleler son senelerde tahrib edilmiştir. Ondan maadâ eski eserler mâmûr bir haldedir. İlâve olarak da Kaasım, Fâtih Paşalar; Ali, İskender, Behram, Melik Ahmed, Nasuh Paşalar; Peygamber ve Safâ Câmileri XVI. asırda Hasan Paşa, XVII. asırda da Deliller Hanları yapılmıştır.

5 — Malatya'da Ulu Câmi, Âdile Câmilerinden sonra, Osmanlılar tarafından Ak Minâre, Sütlü Minâre, Kara Han,

Musallâ, Emîr Ömer Câmileri, Silâhdar Mustafa Paşa, VI. Sultan Murad ve Kanlı Kubbe Kervansarayları yapılmıştır.

6 — Selçuk âbideleri bakımından pek zengin olan Kayseri’de bile, İç Kale, Kurşunlu Câmî, birçok hanlardan başka çarşı Osmanlı devrindendir.

7 — Niğde’de eski eserler duruyor. Orada da bir çarşı yapılmıştır.

8 — Tokad, Timurlenk ve Uzun Hasan tarafından tamâmen tahrib edildiğinden Selçuk zamânından harap bir medrese kalmıştır. Hamza Bey, Hâtûniye, Ali Paşa, İvaz Paşa Câmileri, beş altı han, birçok mescid hep Osmanlı devrindendir.

9 — Amasya zelzele, nehir taşması, dağdan inen seller, celâlîlerin çıkardığı yangınlar yüzünden mütemâdiyen tahrib edilmiş, Selçuk ve İlhanlı devirlerinden bir medrese, bir câmî kalmıştır. Bu tahribâtta kurtulan başlıca Osmanlı eserleri Sultan II. Bâyezid ve ayrıca Bâyezid Paşa, Yörgüç Paşa, Yâkub Paşa — Pîr Emîrler, Mehmed Paşa Câmileri, Küçük beş on câmî, Büyük ve Küçük Kapı Ağası Medreseleri, Bedestanlar, Mustafa Bey Hamamı hep Osmanlı devirlerindendir.

10 — Merzifon’un tamâmı sâde Osmanlı eserleriyle süslüdür.

11 — Konya’da Selçûkiler’den ve Karamanlılar’dan kalanlar hep duruyor. Osmanlılar ise Hazret-i Mevlânâ Câmî’i ve Tekkesi, Sultan Selîm Câmî’i, yeni baştan yapılan Şerefeddin Câmî’i, Çarşı Câmî’i, şimdi yıkılmış olan Bedestan, Azîziye Câmî’i gibi eserlerle şehri donatmışlardır.

12 — Mâlûm olduğu üzere Ankara bir Selçuk Câmî’inden ve bir Ahî Şerefeddin Câmî’inden başka bütün eserleriyle Osmanlıdır.

13 — Kütahya’da Germiyanlılar’dan pek birşey yoktur. Hep Osmanlı eserleriyle doludur.

14 — Afyon’da Selçûkî’lerden kalan Ulu Câmî gibi eserlere ilâve, o muhteşem Gedik Ahmed Paşa Câmî’i, Medresesi

ve Hamamı bir şehre başlı başına kâfidir. Bundan başka pek çok küçük câmi de yapılmıştır.

15 — Manisa, Selçuk, Milas, eski âbideleri yanında pek mühim eserlerle XV. asırdan XVIII. asra kadar donatılmışdır.

16 — Bilecik, Söğüt, İzmit, Bolu, İznik, Yenişehir, İnégöl, Karacabey, Kirmastı, Balıkesir gibi, İslâmlar tarafından daha evvel hiç îmâr görmemiş yerler için zâten birşey söylemeye lüzûm yoktur; oralarda ne varsa Osmanlı eseridir, ve hepsi de Anadolu'dadır.

17 — Hele Bursa için ne denebilir? Bütün bir şehir Osmanlı eseridir. Eski kale hududlarına sığan şehir, Bursa bel-desi yanında bir avuç içi kadar kalır.

18 — İstanbul'dan Adriyatik'e, Budapeşte'den Mora'ya kadar uzanan sâhalardaki muhteşem eserlerimiz için birşey demeye ne hâcet. Çünkü yabancılık zâten bunlara karşı gösteriliyor.

Peki ammâ Osmanlılar yeni aldıkları tamtakır memleketi yüz üstü mü bırakacaklardı? Oralar da bizim öz malımızdı. Kaldı ki birşey yapmasalar, bu sefer de, işte kaba kuvvetle aldılar, göçebe, çadır aşireti sürüsü denecekti. O da kabahat, bu da. Osmanlılara bu kabahatleri yükleyenlerde olmayan bir şeyler var; ilim, nâmus, iffet, hayâ, doğruluk. Bunlar bulunmayınca da ufûnet ve cerâhat ortayı kaplıyor işte.

III — Osmanlılara karşı yapılan bir iddiâ daha var; o da: Hazinenin Türk olmayanlara harcandığıdır. Anadolu'yu gözden geçirdik, Avrupa kıt'asını ölçdük, hiç şaşmayacak mec-bûriyetleri gösterdik. Geriye Arap diyarları kalıyor. Âbide-lerle dopdolu koca Şam'da, bir Şeyh Ekber Câmi'inden, bir Sultan Selim Medresesi'nden, bir Sinan Paşa Câmi'inden başka Osmanlı eseri ne var? Osmanlılar Emevîler'in pâyitahtını alsınlar da, Konya'da oturmuş, bir Türk kadınıyle evlenmiş o büyükler büyüğü Muhyiddin-i Arabî'ye bir türbe ve câmi yapmasınlar mı? Oranın fâtihi Sultan Selim'in bir medresesi bulunmasın mı? Aksini düşünmek ancak sakat bir kafanın işi olabilir.

Bağdad'a gelince, Abbâsî halifelerinin makarrı, bütün Şark'ın gözü üstünde olan bu şehirde Hulâgû ve Timur Moğolları, Safevî şîleri ne bıraktılar ki, Osmanlılar bir şeyler yapmaya mecbûr olmasınlar. Tabîi yapacaklardı. Yine de bütün Bağdad eserlerini toplasanız bir Bursa câmi'i etmez.

Kahire'de ise XIX. asırda yapılmış bir Mehmed Ali Câmi'inden başka ehemmiyetli bir Osmanlı eseri maalesef bulunmaz; keşke olsa idi. Fakat ihtiyaç yoktu da onun için yapılmadı. Osmanlı lüzûmsuz yere hiç bir iş yapmaz.

Arap kavmiyle meskûn yerler hakkında garîb bir iddiâ daha serdediliyor. O da Hicaz demiryolunun Sultan Hamid tarafından inşâ ettirilmiş olmasıdır. Sultan Hamid'in demiryolu siyâsetinin birinci safhası Bağdad yolunun yapılmasıdır. Bağdad demiryolunun Konya'dan sonraki kısmının inşâsı tatbikat bakımından epeyce güçlükler arz ediyordu. Toroslar'ın aşılması, oradan, Gâvur Dağları'nı geçip Gaaziantepe üzerinden, devletin İngilizlerin göz diktikleri Irak'a ve Basra Körfezi'ne ulaşması düşünülüyordu. Arada da Haleb'e bir kol ayrılacaktı. Bu sûretle devletin bu arâzîsi Garb'dan Şark'a bağlanacak Basra Körfezi'nin ticâreti Akdeniz'e aktarılacak, hepsinden evvel ve fazla Kerkük petroleri işletilecekti. Sultan Hamid petrol kokusunu Rockefeller ve Deterting'den evvel almıştı. Maalesef Erzurum'a varacak bir demiryolu yapmak Rusya'nın, açıktan açığa karşı koyduğu bir mes'ele idi. Geriye işte bu Bağdad demiryolu kalıyordu. Bunun yapılması da İngilizleri Irak'a sokmamak için, o zaman en az zararlı olan Almanlar'a verildi. Almanlar İngilizler'in karşısına çıkarıldı. Çünkü bunu tahakkuk ettirebilecek, Toros ve Gâvur Dağları tünellerini deecek, Fırat ve Dicle köprülerini yapabilecek maddî vâsıta ve mühendis gücü bizim imkânlarımız dâhilinde değildi. Almanlar lüzûmu kadar sür'atle hareket ettiler mi? Bu tahkike ve tedkike ihtiyaç gösteren bir cihettir. Fakat Toros tünellerinin çok güçlük gösterdiği ve işi geciktirdiği de bir vâkıa, bir hakîkattir.

İşte Sultan Hamid bu müşkül kısmı Almanlar'a verirken, kendi insanlarımızla yapabileceğimiz daha ârızasız, yapılması kolay ve çabuk olacak Hicaz demiryolunu başlattı. Bağ-

dad demiryolu bitince de bu Hicaz demiryolunun başlangıcı olan Şam Haleb'e bağlanıverecek ve bütün cenûb ülkeleri-mizle râbîta kurulacaktı. Eğer bu olabilseydi, Birinci Dün-yâ Harbi'nin gidişi değişir ve biz İslâm âlemiyle râbitamızı kaybetmez, bugün dahî şu veyâ bu bakımdan bu âlemin nâ-zım ve idârecisi olurduk. Şimâl ve Şark kolu için de müsâid zaman beklenecekti.

Târîhden 30 sene sonra Şimâl demiryollarını yapmak im-kân ve vaziyetine girdiğimiz zaman da, bunların inşâsını Belçikalılar ve İsveçliler'e havâle etmek zorunda kaldığımızı bu arada tekrarlayalım.

IV. Bu ithâmın bir safhası da Anadolu'nun kültür ba-kımından geri bırakıldığıdır. Anadolu'nun en ufak bir ka-sabasında bile hâriç veyâ dâhil pâyesinde en aşağıdan bir veyâ birkaç medrese vardı; bir çoğunda sahn madreseleri de bulunuyordu. Kültür bakımından geri bırakıldı da Erzurum-lu şâir Nef'i ve İsmâil Hakkı, Diyarbekirli Süleyman Nazîf, Ali Emîri Efendiler ve emsâli, Van'ın bu kadar âlimi İdrîs-i Bitlisî, Şemseddin Sıvâsî, Amasyalı Hattat Şeyh Hamdullah, Bursalı Ahmed Paşa, Lâmiî Çelebi, Kütahyalı Hattat Musta-fa, Bursalı Kaatî' Fahrî, Urfalı Nâbî, Ayıntablı Âsım nasıl yetiştiler? Anadolu baştan başa bir ilim ve irfan kazanı gibi idi; Edirne, Sofya, Üsküp ve Saray Bosna gibi dört şehri hâriç Rumeli'yi de o besliyordu. Aslına bakılırsa Edirne ve Üsküb'ü de Anadolu desteklerdi.

Anadolu'nun kültürce geri kaldığı bir boş lâf dan ibâ-rettir, safsatadır. Siyâsî ve millî hasımlarımız tarafından kendi maşalarına yaptırılmış bir propaganda, fazla düşünme-yenlerin papağan gibi tekrarladıkları bir demagojidir.

V — Şimdiye kadar söylediğimiz devlet aleyhdârı çalış-malarda, el altında hazır bir sermâye olmuş bir çevirme ha-reketi daha vardır. XIX. asır sonlarına doğru, o zamâna kadar güneş yüzü görmeyip, Osmanlı cemiyeti hâricinde tu-tulan, resmî hayâta da ancak arka kapıdan şöylece yanaşa-bilen, yaşayışının her safhası esâsen kapalı ve gizli bir Se-lânîk cemâati, İtalyan ve levantenlerin esrarlı kuruluşlarının

tahrik ve yardımıyla yavaş yavaş meydana çıktı ve İttihâd ü Terakkî Cemiyeti'ni ele geçirdi. İdrakleri kıt, itici kuvvetleri, dışarıdan kendilerine telkin edilmiş kinden ibâret olan İttihadcılarda bir Rumeli üstünlüğü düşüncesi uyandırıp istismâr etmeğe, Rumeli'nin Türkden gayrı, Müslüman, Hıristiyan bütün halkının, bu yeni çıkmış pohpohlamadan duyacakları gururdan kendi hesaplarına istifâdeye koyuldular. O zamanlara kadar bir Anadolu, bir Rumeli ikiliği yok iken, her şeyin üstünü Rumeli'dedir; nebâtı da hayvanı da, insanı da başkadır; hele Arnavudlar yüksek bir ırktır, sözleri günlük muhâverelere girdi. Devlete zarar vermek için başlatılan bu propagandanın altında kendi hesaplarına oç alma, böbürlenme hisleri de vardı. İşte bu zümre ve zümreler Osmanlıların Anadolu siyâseti hakkındaki bühtanların son zamanlardaki en cerbezeli tâkibcileri olmuşlardır.

Kasd âşikârdır; hem devletten Rumeli için büyük faydalar elde etmek, hem kendi nâmlarına toptan intikaam almak, bunlar için de Anadolu halkında zâten başlatılmış olan kıskançlık, haset, isyan hislerinden istifâde etmek hesaplanıyordu.

Rumeli'den gelen bu yan hücum, hep Türk olmayan halktan çıktığından, sû-i niyet şüphesi dâimâ vardır. Maalesef asırlarla kardeş gibi yaşadığımız Arnavudlar buna en ziyâde âlet olmuştur. 1912 sıralarında bir hocanın harfleri çatlata çatlata (bana Arnavûd Şevket derler; sizi ezerim) diye bağırması hâlâ kulağımdadır. Arnavud olmak akan suları durdurur gibi bir zihniyet misâlidir, bu. Ammâ tekrar edelim, tâlî olmakla berâber, Osmanlı Devleti düşmanları son 70 senede bu mevzûu işlemesini çok iyi bilmişlerdir.

VI — Fesâdı daha ileri götürmek için, bir de İstanbul-Anadolu ayrılığı ortaya sürülmüşdür. İstanbul 8,5 asır, bütün İslâm kavimleri ve kurdukları devletler için bir gaaye olmuş ve hakkında Peygamberimizin Müncid'den nakledilen bir Hadîs-i Şerîf'i kabûllenilmiş, benimsenmişti. 1000 târîhinden beri dört asırdır bütün Anadolu halkı, Büyük Selçûk, Anadolu Selçuk'u ve Osmanlı'sı olsun bu emele dört elle sarılmış, onu kızıl elma bilmişti.

Koca Fâtih Karadeniz'e hâkim, Akdeniz'in kilidi, bütün Balkanların düğüm noktası bir şehri alacak da buraya emek, ihtimam, sanat ve kültür dökmiyecek miydi? Böyle bir şeyi düşünmek dahî hamâkatlerin en büyüğüdür. Türk kültürü İstanbul'da inkişâf ettiği kadar hiç bir yerde gelişmemişse, tabîî bir neticeye erişmiş demektir. Coğrâfî mevki uygunluğu ve güzellik, askerî ehemmiyet ve muvâsala kolaylığı nerede bu kadar birleşmiştir? Her memleketin kendini kabûl ettiren bir merkezi, bir taht şehri vardır. İşte Roma, işte Paris, Londra ve Viyana, Berlin ve Moskova. Bunların içinde hiç birisi İstanbul kadar uygun şartları toplamamıştır. Hattâ birçok unsurlarına hiç sâhip değildir; oldukları da pek aşağı mertebededir. İstanbul'u İstanbul yapan bütün Osmanlı memleketleridir. Bu şehri görmeden ölmek istemiyen nice kişilere rastladık. En son birkaç sene evvel, Filibe Hüdâvendigâr Câmîinde, orta yaşlı bir Türk, İstanbul hakkında bizi ahret suâlîne tuttu; nihâyet sorduk: "Gördün mü?", "Düşümde gördüm." dedi ve ağladı.

VII — Bir de, bir kaşık suda çıkarılan bir fırtına vardır: Selçuklular'ın kervansaraylarına hayranlık ve Osmanlıların bu cinsten binâ yapamadıkları hakkında peşin hüküm. Biz Selçuklular'ın medreselerine ve türbelerine hayran olmanın çok daha uygun olacağına kani'iz. Çünkü berikiler tam mânâsıyla yerine masrûf, kervansaraylar ise israf ve hebâ edilmiş emeklerdir. Moda hâlindeki hayranlığı iz'ânla birleştirence böyle olduğu hayretle görülür. İlk Selçûkî devrinde yapılan küçük, funduk ve ribatlardan zamânımıza erişenler olmadığını zannediyoruz. Zâten haklarında edebiyat furysası dökülenler de bunlar değil, büyük hükümdar II. Kılıç Aslan'ın, XII. asır ortasında Selçuk ülkesine sağladığı refah ve emniyet devrinden sonra yapılan azametli binâlardır. Ticârî istifâde ve kazancı tîmîn için inşâ olunan binâların, plânına ve büyüklüğüne, kimse itirâz etmez. Hele sağlam, tecâvüzlere karşı koyabilecek bir metânette olması zarûridir. Hacmini ve bu son vasıflarını zamânın ticâret şartları tîmîn etmiştir. Ammâ, ıssız bir yolun üstünde, kır ortası veyâ dağ başında o derece süslü, her tarafı oymalı, bütün aksâmı en dikkatle

işlenmiş kesme taştan binâlar neye? Osmanlı Devleti o istalâktilerle, yazılarla, oymalarla süslü, dev cesâmetinde tak kapıları, saraylarında bile kullanmamıştır. Mes'ele daha ibtidâî ve âlâyîşten meded uman bir dünyâ görüşü ile, her müessesesine aynı ölçü tatbîk eden, daha mütekâmil daha durmuş, oturmuş bir ruh olgunluğu, bir dünyâ ve din ve devlet anlayışı arasındaki farktan doğmaktadır.

Osmanlılar kervansaray yapmamışlar mıdır? Büyüklük ve kullanış, techizat itibâriyle çok daha ehemmiyetlilerini, câmi'i, medresesi, çarşısı ile daha teferruatlılarını yapmışlardır. Fakat koca Kaanûni'nin Süleymâniye Câmi'i Vakfiyesi'nde yazıldığı gibi "Tezhîb ve tarsi'den tecrid edilip ihkâm ve ibrâmında ihtimam ettiler" yâni altınla bezeyip, mücevherle kaplamak düşüncesinden vazgeçip tenâsüb ve ahenginde ihtimam gösterdiler, denmektedir.

Kaanûni Sultan Süleyman, en büyük ve cihanca mâlûm eseri olan Süleymâniye Câmi'i hakkında, her türlü süsten uzak bir mîmârî düşünürken, Aksaray'la Konya arasındaki çıplak arâzide, ticârî gaayelerle yapılmış, kervanların kaç zaman tutmakta devâm edecekleri mechûl bir yol üstünde yapılan bir sığınak için kullanılan ölçü yersizdir. Nitekim evvelâ Moğol silindiri, sonra ticâret yollarının dünyâ çapında değişmesi, bir taraftan da Trabzon üzerinden Karadeniz'e kısmen akması bu binâları amelden sâkit hâle getirmiş, dağ başlarında korunması güçleşen, bir kaç müstesnâ, zamânımızda harâbeleri gelebilmiştir.

Osmanlılar zamânında ise hem ticârî, hem de dinî bir ihtiyaçla yeni bir yol güzergâhı tutulmuştur; o da İstanbul'dan Medîne-i Münevvere ve Mekke'ye giden Hac yoludur. Osmanlılarda kendilerini dünyâ hâkimi yapan o dinî vecd ve o yolda hizmet etmek arzûsu, birçok kollardan başlayıp Peygamberimize doğru giden bir yol şebekesi ve konakları yapmıştır. İşte birkaçı Ulaşlı'da Rüstem Paşa, İznik, Bilecik'de şimdi kalmamış olan hanlar, Seyyid Gaazi, Ilgın'da Lala Mustafa, Konya Ereğli'sin'de Rüstem Paşa, Ulu Kışla, Dört Yol'da Sokollu, Beylan'da Kaanûni Kervansarayları. Bakınız bir ecnebînin şehâdeti ne bildiriyor :

Dürüst ve insaflı üç Garb müellifinden biri olan Fransız J. Sauvaget, bir Arap mütahassısı, bir arabizandır. Türk eserleriyle bu yolda çalışırken dolayısıyla temâs etmiştir. Tesâdüf getirmeseydi belki hiç meşgul olmayacaktı. Halbuki o zaman Fransız mandasında olan Sûriye ve Lübnan'daki Arap ismi altında tasnif edilen binâlarla karşı karşıya geliyor. Beyrut Fransız Arkeoloji Enstitüsü âzâsı sıfatıyla, vazîfesi, Arap eserleri diye bilinen bu binâları tedkik edip, yerli halkı memnûn edecek sûrette netîce çıkarmaktır denebilir. En aşağı kendisinden beklenen budur. Halbuki Les Caravanserais Syriens du Hadj de Constantinople, İstanbul'dan Gelen Hac Yolu Üstündeki Sûriye Kervansarayları adındaki makaaalede, bu binâları kazıyınca, başka netîce buluyor ve bakınız Ars Islamica'da makaaalesinde ne diyor: "Bu tedkikden iki esaslı nokta çıkmaktadır: Evvelâ bu kervansarayların eksiksiz kusursuz Türk olduğudur. Yazılan 8 binâdan beşinde, geniş avlulu veyâ avlusuz büyük kapalı sâha vardır. Bu tertîb Anadolu'nun yüksek ve soğuk yaylalarına mahsustur ve Sûriye'ye yabancıdır. Menşe'ini de Selçuk Kervansaraylarında aramalıdır.

Bu kervansaraylarda hep Osmanlı mîmârî unsurları kullanılmıştır. Sivri ve basık kemerler, kürevî alika vesâire.. Bu bir (İmparatorluk sanatıdır) ki Bağdad'dan Buda'ya ve Tunis'a kadar uzamıştır.

Bu anlatılamıyacak derecede kıvrak ve hayâtiyet dolu bir mîmârî'dir. Daha evvel de sağlam, fakat sıradan binâlar yapılmıştır. Fakat Osmanlı ekolü bize dâimâ üstâdâne işlenmiş ve aslâ birbirine benzemeyip, bulunduğu yere tıpatıp uyan eserler vermiştir. Memlûk ve Eyyübî kervansarayları gibi sırf fayda esâsına dayanan kervansaraylar yerine, Osmanlıların yaptıklarında, dâimâ bir mîmârî arama cehdi göze çarpmaktadır. Şuna inanmamız lâzımdır ki, ekalliyetler tarafından, devletin sukuut devirlerinin, ister istemez olgunluktan mahrûm kalmaya mahkûm eserleri misâl gösterilerek kasd-ı mahsusla hâsıl edilmeye çalışılan aksi hükümler hilâfına bütün bunlar, imparatorluğun büyüklüğüne birer şahiddir." Bütün bunlar, dine hürmeti olan bir milletin hulûsla, Al-

lah yoluna yapılmış vakıf binâlarıdır. Osmanlı Devlet ve milletinin İslâmlığı en iyi tefsir eden, anlayan ve tatbik eden siyâsi teşekkül ve topluluk olduğunu kimse inkâr edemez. Düşünmeli ki, Türk milleti, Peygamberinin ismini ulu orta hürmetsiz vaziyet ve mevkîde söylenmemesi için, imlâsını hiç bozmadan ve eski yazımızdaki okuma imkânını kullanarak, Mehmed yazmışlar, bu sûretle dinlerine, Peygamberlerine saygılarında bir üslûp meydana koymuşlardır. Bâzı müslüman cemâatlerin İsm-i Şerifi, meselâ Bammât gibi telâffuzları bir tahriftir; bu fasîleye sığmaz.

Hulûs, imân ile hareket edip, mânevî değerlere bu derece kıymet verince mimârî ve âbidelere de o gözle bakılması tabiidir. Bizde mimârîye içimiz şekil ve mânâ verir; dışarıdan têsir ve aktarma yapılmaz.

VIII — Bir iddiâyâ göre de, halk Türkdü ammâ, idâreciler ve saray Osmanlı idi. Fakat en büyük Türkün, en himmetli, içi her an bu millet için yanan insanların hânedandan çıktığı bir târihi hakîkattir. Osmanlı sarayı, koskoca bir kalabalığı ve 15 milyon kilometre murabbai devleti bir arada tutmak mecbûriyet ve ustalığının zevâhiri, görünüşü altında bulunurdu ammâ, bir taraftan da Oğuz Han'dan başlayan şehnâmeler, hünernâmeler yazdırırlar, kendilerini en büyük Türk sayarlardı. Avrupa'da da pâdişaha Grand Turc derlerdi; orada tâbir buydu. Bavyera'da Türkheim, Türk-yurdu denilen bir kasaba vardır. Çünkü halk dahî bizi bu isimle anardı.

Yukarıdan beri Osmanlı Devleti'nin kendinden evvel Anadolu'yu türkleştirmiş olanlara aslaa düşman olmadığını ve meselâ, bir tac giyme merâsiminin muâdili demek olan, kılıç kuşanması merâsimini Selçûkîlerin yarı resmî bir devâmı gibi göstererek Konya Postnişini eliyle Eyüb Sultan'da yaptırdıkları mâlumdur, hem de bu kılıç kuşanan pâdişahlar hilâfeti almış bulunduğu hâlde, Türk târihinin devamlılığına hizmet ve bunu temin ettiği için Selçûkîlere hürmetleri o derecede idi. Aslına bakılırsa, Konya Çelebilerinin hukuukî ve temsili hiçbir sıfatları yoktu; sırf târihi zincirin devâmı

için, bu merâsim ihdas edilen fi'li bir vaziyetten ibâretti. Bursa'da beş asır saygı ile saklanan Selçuk davulunun, ancak bir kaza neticesinde, yâni yanarak mahvolduğunu da yazmışdık.

Ammâ ne yapalım ki, beyliklerin artıklarından bâzılarının böyle hareket etmediklerini maalesef belirtmek mecbûriyetindeyiz. Osmanlıya rüşvet kabûl ettirdim; bir daha bellerini doğrultamazlar diyen bunlardan biri meşhurdur. Sanki Osmanlı düşmandır ve İslâmın, Türk'ün kılıcını elinde dimdik tutmuş olan bu devlete hizmet, her Türke bir borç değildir, gibi hareket edilmiştir. İhtiras ve kinden Cenâb-ı Hak hepimizi korusun.

Celâlî isyanları hep bu ikiliklerden kuvvet alırdı. Osmanlı Devleti'ni çok meşgul eden, sarsan bu isyanlar, Anadolu'nun harâb olmasına sebep olmuştur. Vesîkaları henüz aranmamıştır ammâ, elimizde olanları ile, Bursa hanlarının, çarşısının, Amasya'da nehrin bütün sağ sâhilinin bu isyanlarda mahvolduğunu biliyoruz.

İllâ Osmanlıyı kötölemek sevdâsıyla ona karşı bir tutum her zaman vardır. En kuvvetli koz olmak üzere de Selçûkiler ele alınıp, bu medeniyet az aranmıştır gibi, bir fikir öne sürölmek isteniyor. Halbuki devletin yardımı ile ve Gabriel eliyle neşredilen 4 cildlik Selçuk Mîmârî Târîhi yazılmışdır; târîhler terceme edilmiştir; Selçuk mîmârî eserleri geniş mikyasta tâmîr görmüşdür ve bir Selçuklu Medeniyeti Enstitüsü kurulmuştur; mecmûası vardır. Ammâ ve ammâ bir Osmanlı Enstitüsü yoktur.

Osmanlı Mîmârî Târîhi ise, Gabriel'in eserlerinden 40 sene sonra, şahsî imkân ve teşebbüsümüzle şimdi biraz görönmeye başladı. Eğer bizim için geç kalmış olmasaydı, Selçuk ve Beylikler Anadolu'su için de aynı çalışmayı iftiharla yapardık. Milletimizin şîarı bu: İkilik yok. Zâten o zaman maddî imkânların elimize aktığına da şahid olur, her türlü kolaylığa da erişirdik. Çünkü Osmanlı için kısırganan kolaylıklar, onun ismi geçmiyen her çalışma için ibzâl edilir.

Her devrin bir evvelkini kötölemek hakkı olduğuna ce-

vaz veren, hiç olmazsa müsâmaha ile karşılayan gevşek ve renksiz zihniyete de bu sebeple yer veremeyiz. Osmanlı an'anesi buna mânîdir. Osmanlılar böyle yapmadı; kâmil insanlar hiç yapmaz. Yapanın, başına gelecekleri peşinen hazırlayacağı da ilmî bir hakîkatdır.

Hıristiyanlık âleminin, siyonizmin, kozmopolitlik ve hümanizmin, levantenliğin, komünizmin teşkilâtlandırıp içimize saldıdığı gizli veyâ kapalı cemiyetlerin zihinlerimizde yeşeren mikroblarından dolayı biz kendimizi inkâr eder olduk.

Bakınız ticâret yollarının değişmesinden doğan iktisâdî sebeplerle çöken, hattâ inkıraz bulan Venedik, böyle telkinlerden, Hıristiyan olması dolayısıyla uzak kaldı. Şehir hâlâ sapaşğlam ayaktadır ve itibârı tamdır. Ya bizim zavallı İstanbul?

Biz kendi itibârımızı kendimiz kötüledik, yedik, bitirdik; babamızı inkâr ettik, çok çalışmak kendimizi aramak, bulmak ve her şeyden evvel kendi çocuklarımıza göstermek mecbûriyetindeyiz. Kültürümüzü arkeolojik kazılarla değil, arşivlerimizin sahifeleri arasında bulacağız. Bunun için de şu vesîkaların gün ışığına çıkması lüzûmuna kaaniiz. Bunu da bir muhtıra olarak ilâve edelim.

1 — Tapu ve il yazıcı defterleri : Baş Vekâlet Arşivi'nde, Tapu Umum Müdürlüğünde, İstanbul Belediye Kütüphânesi'nde, Türk İslâm Eserleri Müzesi'nde.

2 — Evkaf Tahrîr Defterleri : Aynı yerlerde

3 — Mühimme Defterleri : Baş Vekâlet Arşivi'nde.

4 — Kadı Sicilleri : Umûmiyetle vilâyet müzelerinde, İstanbul Müftülüğü'nde ve Topkapı Sarayı'nda,

5 — Vakfiyeler : Müteferrik yerlerde ve Evkaf Umum Müdürlüğü'nde.

6 — Cihât Defterleri : Evkaf Umum Müdürlüğü'nde

Biz, araştırma yaptığımız devirlere âid olanları oldukça tafsilâtlı olarak taradık. Geriye daha pek çoğu kalmaktadır. Onlar da tesâdüfî olmamalı, bir usûl dâiresinde yürütülmelidir. Artık bunları da gençlerden bekliyoruz.

EMİRGÂN RUBÂİLERİ

Bâzan bana derler ki Emirgân'da ne var
Mâzî var o köyde biz varız, an'ane var
Yaz kış dilerim Boğaz'da geçsin ömrüm
Yaş elli demek şunda dahâ kaç sene var

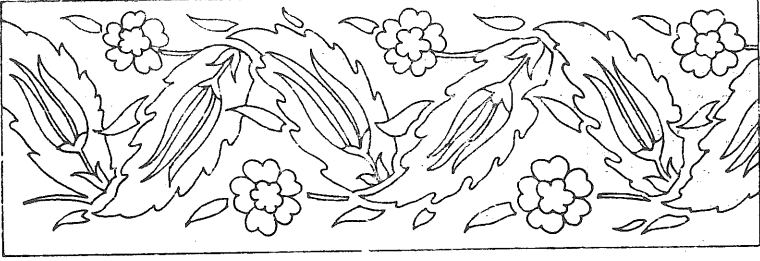
Bir şeyde gözüm yok kuru bir can kâfi
Hoş beş edecek ehl-i dil ihvan kâfi
İkbâline bel bağlamadım dünyânın
İstanbul içinde bir Emirgân kâfi

Hâlis yaşadıkça söz ve sazdan geçemem
Dört mevsim içinde başta yazdan geçemem
İstanbul'u tel tel duyarım cânımda
Candan geçerim belki Boğaz'dan geçemem

Hâlis Erginer

Millî tekevvünümüzde YÛNUS EMRE'NİN YERİ

Nihad Sâmi Banarlı

Yûnus Emre Anadolu'daki Türk medeniyetinin mânevî mîmarîsinde büyük vazife görmüş bir tefekkür şâiridir.

Bir vatan, gözlere maddî bir varlık gibi görünürse de onun millî ve medenî mîmarîsinde onu kuran ve yücelten millet büyüklerinin derin mâneviyâtı vardır.

Her vatan, o vatanda yaşamış ve yaşayan duygu, düşünce, îman ve sanat adamlarının hizmetleri ve eserleriyle süslenir; böyle eserlerin maddî ve mânevî temelleri üzerinde yükselir.

Türk vatani bundan dokuz yüz sene evvel, Türk gücü ile İslâm îmânının birleşmesinden doğan kuvvetle alınmıştı.

Türk gücü ile İslâm îmânının birleşmesinden doğan kuvvet!...

Bu kuvveti tanımamız lâzımdır.

Çünkü XI. asırdan başlayarak Türkiye Türklüğü yeni bir vatan ve yeni bir medeniyet kurma yolunda ne yapmışsa bu kuvvetle yapmıştır.

Meselâ biz, Anadolu ve Balkanlar Türkiyesine gelmeğe, Asya'daki eski asırlarımızda karar vermiştik: Eski Türklüğün destan kahramanı **Oğuz Han** o zamanki Asya Türklerine "Bu denizler, bu ırnaklar bize yetmez. Daha deniz, daha ırmak is-

tiyoruz! Yurdumuzu öylesine genişletelim ki gök kubbesi ona çadır güneş de bayrak olsun!., derken kudretli millete Karadeniz ve Akdeniz ufuklarını gösteriyordu.

Fakat Türkler, defâlarca Karadeniz'in yukarısından Balkanlar'a indikleri halde meselâ İstanbul'u alamamışlardı.

İstanbul'u alamamış ve Türkiye'yi vatan edinememişlerdi.

İstanbul'u tek başlarına İslâm kuvvetleri de alamadılar. Büyük İslâm Peygamberinin müjdelediği şehir olmasına, ve devamlı kuşatmalara rağmen müslüman Arab orduları bu beldeye sâhip olamadılar. Yâni İstanbul'u almak için Müslümanlık da kâfi gelmemişti. Kader istemişti ki, Türkler Müslüman olsun; Türk gücü ile İslâm imânının birleşmesinden doğan kuvvetle gelsin, hem İstanbul'u alsın hem de bu beldenin medenî ve ebedî sâhibi olsun.

Hâdise aynen böyle olmuştur.

Bunun içindir ki bundan 900 sene evvel, Anadolu'nun fethi târihi, alelâde bir savaş ve istilâ târihi değil, bir gazâ târihi'dir.

O çağlar Türklerinin emelleri gazâ'dır.

Gazâ, imân nûrundan mahrum ve karanlıkta kalmış ülkeler bu imânın ışığını, aydınlığını götürmek için yapılan savaş demektir.

Atalarımız Türkiye topraklarında bir gaaziler ordusu hâlinde doğuşup bir şehidler ordusu hâlinde ölerек, bize baştan başa evliyâ türbesi bir vatan bırakmışlardır.

Bugünkü Türkiye topraklarının iklim ve manzarasında görülen mânevî güzellik, onun yerinde, semâsında böyle ilâhî çizgiler bulunmasındandır.

Yalnız Osmanlı târihinde Ertuğrul Gaazî, Osman Gaazî, Orhan Gaazî, Murad Hüdâvendigâr Gaazî gibi isimler, hâkândan Mehmedciklere kadar, Anadolu fâtihtlerinin birer gaaziler ordusu olduğunu gösterir.

İşte bu savaş ve imân asırlarında düşmanla doğuşen askerlerimize düşmanlarına bile insanca ve şefkatli davranış yolunda derin bir rûh ve vicdan terbiyesi veren Anadolu erenleri'nin başında Yûnus Emre'nin büyük hizmeti vardır.

Yûnus Emre ve bütün Anadolu erenleri, İslâm imânını Türk'ün inanma üslûbiyle birleştiren büyüklerdir. Onlar Türk rûhuna derin bir Allah sevgisi ve o ölçüde büyük bir insan sevgisi, bir insanlık aşkı ve gurûru işlemişlerdir.

İnsan denilen fânî vücûdun rûhunda gizlenen ilâhî kudreti bilmek, onu bulmak ve onunla ancak ona lâayık insanlarn yapabileceği büyük işler yapmak kudret ve heyecânını, o devir Türkleri, böyle bir duyuş, düşünüş ve inanış kaynağından aldılar.

Bir dine inanan milletler, o dine kendi üslûblarıyla inanmaz ve ona kendi sanat ve vicdan dünyâlarından yeni hamleler katmazlarsa dinler canlılıklarını kaybedip yaratma ve yükseltme kudretlerinden uzaklaşırlar.

Anadolu erenleri, Türk milletine körükörüne inanışın değil, düşünerek, arayarak; aşkı ve hicrânı gönüller dolduran Allâh'ı, kendi vicdanlarında bularak inanmanın sırlarını öğretmişlerdir.

Yûnus Emre Anadolu'daki Türk düşünüş edebiyâtının ilk büyük şâiridir. Onun zamanımızdan 700 yıl öncesi için, inanılmayacak kadar güzel bir Türkçe ile söylediği **Tasavvuf Düşünüşü** milletin vicdan ve imân târihine çok uygun bir duyuş, düşünüş ve heyecan sistemi idi.

Çok kuvvetli bir târife göre:

Tasavvuf Allâh'ın ahlâkı ile ahlâklanmak demektir.

Bu ahlâk, insanı daha hayatta iken bile, biricik ölüm-süzün hayatına götürür;

Duy tabiatıta biraz sen de İlâh olduğunu

diyen şâirin söylediği gibi, insanı daha çok insan yapar, ve hattâ insanlık üstünde bir kudrete ulaştırır; yer yüzünde böyle duygularla yükselmiş, insan toplulukları yaratır.

Bu kitleler, yüce ülküler uğrunda canla başla ferâgatle çalışır; büyük savaş ve başarı kazanırlar.

Bir felsefe olmaktan yükselerek bir imân seviyesine varan böyle bir yolun inanmışları, en büyük, en güzel sevgili

olan Allâh'ı kendi içlerinde bulmanın şevki ve heyecânıyla yaşarlar.

Bu heyecan, insanlara Allâh'ın yarattığı her güzel şeyi ve bunların en güzeli olan her cinsden, her mezhebden, her insanı sevmek yolunda sonsuz olgunluk verir. Bu mesleğin inanmışları, insanı, her insanda Allah'dan bir parça bulduğuna inanarak severler. Yûnus Emre'nin bütün hayâtını ve hayâtının bütün gaayesini, bizzat söylediği **Sevelim, Sevilim** kelimelerinin derin mânâsında toplaması bundandır.

Aynı şâir ve o devrin baştan başa derviş kesilmiş Anadolu Türklüğü bunun için:

**Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan
Halka müderris olsa hakikatte âsîdür**

diyebilmenin seviyesine yükselmişlerdi.

Aynı yükseltici heyecânın diğer güzel tarafı, beşerî olduğu ölçüde millî ve medenî vasıflar taşımasıdır.

Çünkü **Yûnus Emre** ve onun yolunda yürüyenler, bütün büyük duygularını millî nazım şekilleriyle, sâde ve güzel bir Türkçe ile, tamâmiyle **millî şiirler**, ilâhîler hâlinde söylüyorlardı.

Onları, yine millî bir mûsikî ile besteleyerek, İslâm inancı ve ibâdetine mûsikî sanatının, duyan ve duyuran kudretini ilâve ediyorlardı.

Hattâ bununla da yetinmeyerek, aynı **Allah** ve **insan** sevgisini bir vücut ve hareket sanatı olan **Semâ'** ile, ifâdeye başlıyor; içlerinin coşkunluğunu ve yaratıcı kudretini **Tanrı'ya kanadlanan dönüşler** ve uçuşlarla terennüm ediyorlardı.

Bu yaratıcı heyecan, mîmârîye ve resim sanatına da işleniyor; yeni yurdu millî üslûpla yüceltilmiş mescidler, tekeler, evler, imâretler, misâfirhânelerle süslüyordu.

Tekkelerin, evlerin döşenmesinden; buralara döşenecek kumaşların türlü nakışlarla işlenmesinden; kadın, erkek dindar ve savaşı, bütün Türklerin giyişi ve davranışına kadar herşey, ilâhî bir güzellikle, fakat mutlaka millî bir üslûpla işleniyordu.

Bütün bunlar **Yûnus Emre'nin** mensûbu olduğu tasavvuf îman ve hayâtının bir dünyâ ilgisizliği ve bir miskinlik olduğu iddiâsını da kökünden yıkacak hakikatlerdir.

Bizim yeni vatandaki kuruluş asırlarımızın Anadolu erenleri, ve onların sayısız dervişleri dünyânın en çalışkan insanlarıydı. Yaptıkları her işi ve yarattıkları her eseri kendilerinde vâir olduğuna inandıkları ilâhî bir güçle yapıyor; onların, **Tanrı sanatı**'na yakışır ölçüde güzel olması için çalışıyorlardı. Denilebilir ki bu eserleri, kullar beğensin diye değil, Allah beğensin diye o kadar güzel, sağlam ve mükemmel bir hâle koyuyorlardı.

Bugün, nice müzeleri süsleyen bu çeşit eşyâya böyle bir gözle bakanlar, onlardaki üstün sanatın tilsimini daha kolay çözebilirler.

Bu asırların Anadolu erenleri aynı zamanda büyük savaşçılardı. Bunlara harbeden dervişler diyoruz. İlk Anadolu destanlarında bu harbeden dervişlerin uzun hikâyeleri vardır.

Meselâ, Anadolu'nun ilk fâtihtlerinden **Dânişmend Ahmed Gaazi'nin** ordusunda harbeden dervişler, düşman üzerine baş açık, ayak yalını, âdetâ şehid olmak gaayesiyle atılıyorlardı. Bu heybetli serdengeçtiler önünde tabii hiçbir kuvvet duramıyor, perişân oluyordu.

İşte bugünkü Türkiye topraklarını, nice duyguları **Yûnus Emre'nin** şiirinde dile gelen böyle insanlar fethetmiştir.

Her ferdi bir güzellik, iyilik, îman ve ferâgat terbiyesiyle beslenmiş Türk orduları, niçin dünyânın üç kıt'ası üzerinde eşsiz zaferler kazanarak yeryüzüne bir îman ve medeniyet nûru ve bir medenî savaş üslûbu getirdiler? Ordularımız girdikleri her ülkede, her insana, şefkat ve iyilik göstererek türlü karanlık sebeplerle açılmış yaraları, hangi insanlık ve medeniyet merhemleriyle sardılar?

Bugün büyük cesâretle ifâde edebiliriz ki bütün bunların sırrı ve tilsimi milletimizin o asırlarda mücehhez bulunduğu derin bir îman ve **vicdan terbiyesi**'ndedir.

Yûnus Emre işte bu îman ve vicdan terbiyesinde vazife görmüş bir Anadolu evliyâsıdır.

Yûnus Emre kimdir?

Nerede doğmuş, nasıl yaşamış nerede ölmüştür? Biz, burada, bu soruların bilinen veyâ bilinmeyen cevaplarını bir yana bırakıyoruz.

Yûnus Emre ne yapmıştır? Mühim olan budur.

Yûnus Emre, halk diliyle tasavvuf edebiyâtının en üstün şâiridir.

Daha Ortaasya asırlarında **Ahmed Yesevî** ile başlayan halk tasavvuf şiiri, Türkistan, Horasan ve Anadolu'da yüz-yılı aşan bir işleniş çağından sonra en üstün seviyesine **Yûnus'un** ve **Yûnus Emre Mektebi'nin** şiirleriyle varmıştır.

Uzun, sabırlı ve sayısız hayat tecrübeleriyle olgun bir millî irfan terbiyesi...

Bu terbiye ile ışıklı bir vicdanla, varlık yokluk, ölüm, aşk ve **Allah** hakkında hummâlî fikir yoruşlarla incelmış düşünceler... Fakîri zenginden, kâfiri Müslümandan ayırmaksızın Allâh'ın kulu olan her insanı azîz bilen ve insanlarda onları yaratanı görüp seven engin bir gönül...

Her insanda Allâh'dan bir parça ve ondan gelip bedenlenmiş bir cevher bulunduğu inancıyla mes'ud bir vicdan...

Yeryüzünde bir ömür boyu vatanından uzak kalmış bir insan hüznüyle **Tanrı diyârı**'na karşı tükenmez sıla sızısı duyan, muhteşem bir kimsesiz...

En büyük, en güzel sevgili bildiği Allâh'ı, her türlü iç ve kafa heyecanları ile ve her hâliyle cana yakın bir derviş rû-huyle seven, eşsiz bir **Hak âşığı**...

Yûnus Emre'nin hayâtı, şiirleri ve halk hâfızasında yaşayan destanlarıyla zamânımızdan 700 yıl ötede canlanan sevimli simâsı, ana çizgileriyle, böyledir.

Yûnus, duymuş, düşünmüş, inanmış ve bütün duyuş, düşünüş ve inanışlarını büyük bir sâdelikle şiirleştirmeye muvaffak olmuştur. İslâmî taassubun, üzerinde durmaktan çekindiği nice îman problemleri; Cennet Cehennem, Sırat gibi mefhumlar onun zekî ve hür düşüncelerine mevzû olmuştur.

Şiirleri, eskilerin **Sehl-i mümtenî**' dedikleri, her dilin söylemeyeceği, bir açıklık ve kolaylıkla söylenmiştir. O kadar ki:

Onun Türkçesi ve Türkçe söyleyişi, büyük halkımızın Yûnus hakkındaki bir inanışına vesîle olmuş ve halkımız: "Bu şiirleri söyleyen Yûnus değildir, onu Allah söyletiyor.," ifâdesine varmıştır.

Gerçekten bu şiirleri sanki Türk'ün ve Türkçe'nin Tanrısı söyletmıştır.

Bir misâl olarak **Yûnus Emre Mektebi**'ne âit çok tanınmış bir **ilâhî** üzerinde duracağız.

Şiir, bütün varlıkların Tanrı'yı bildiğini, onu andığını ve onu ispatladığını düşünür; bir dünyâ ve cennet tasviri içinde bu inanışını şu çok tanınmış mıs râlarıyla söyler:

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyû deyû
Çıkmış İslâm bûlbülleri
Öter Allah deyû deyû...

Böylece, akar suların ve öter kuşların seslerinde duyulan Allah zikrini belirtir. Şiir, böyle sesler içinde, tabîati hem dıştan hem de gönül gözü ile görmeğe başlar. Bir ağaç karşısında:

Altundandır direkleri
Gümüştendir yaprakları

gibi, mıs râlarla bizi, güneş ışığı ile aydınlanmış dalların, yaprakların renk ve ışık güzelliğine çeker. Bu ağaç, ister cenneteki **Tûbâ** ağacı; ister Orta Anadolu'nun bağı yanık toprağında yer bulup su bulup yetişmiş bir cennet hâtırası olsun, Yûnus'un rûhu, onun dış güzelliğinden iç güzelliğine ve tâze ağaç dallarının uzanışındaki derin mânâyâ varmasını bilir.

Uzandıkça budakları
Biter Allah deyû deyû

Evet, her yerde, her sesde, her renkte Allah vardır. Her şey ondan bir yankıdır; onu düşündürür, onu söyler.

Fakat hiçbirî Yûnus gibi anlatamaz. Yûnus, herşeyi kolay söyler:

Meselâ dünyâ vârl olalı beri nice gözler gül görmüş, nice güller koklanmış. Ama güllerde Allâh'ı koklayan ilk şâir Yûnus Emre (veyâ onun bir talebesi) olmuştur.

Ağaç dallarının sallanması; yapraklarının Kur'ân okuyormuş gibi güzel sesler fısıldaması yanında Yûnus güllere cğilir ve:

Salınur Tûbâ dalları
Kur'ân okur hem dilleri
Cennet bağının gülleri
Kokar Allah deyû deyû

gibi her varlıkda Allâh'ı bulup Allâh'a inanışın en üstün şirirlerinden birini söyler.

Bütün azgın heveslerin kaynağı olan **insan nefsi**'ni eritmek ve vücudda, gerçek varlığın özü hâlindeki **Tanrı nûru**'nu belirtmek; velhâsıl, Allâh'ın huzûruna Yûnus olarak değil de Yûnus'daki ilâhî ışık olarak çıkabilmek... Yûnus bu şevki:

Ey dost! Senin yoluna canım vereyin Mevlâ
Aşkını komayayın od'a gireyin Mevlâ
Beni sana vereyin sensiz beni nideyin
Ben senin huzûruna ben'siz varayın Mevlâ

gibi âdetâ İbrâhîm Peygamber'in atıldığı ateşten örölmüş mısralarla haykırır.

XIII. Asrın bağı yanık Anadolu'sunu adım adım dolaşarak büyük milletine Allah sevgisini daha derin, daha içten duyurmağa çalışırken bir yandan da vardığı ve ayrıldığı her yerde büyük Cânân'ı arar:

Bâd-ı sabâya sorsunlar
Cânân illeri kandedür
Görenler haber versinler
Cânân illeri kandedür

mısrâlarıyla başlayan ilâhisi, Yûnus'un bu uzun ve ayrılık ateşiyle dolu arayış çağlarının terennümüdür.

Fakat bir gün, rûhunun büyük sevgisini yine kendi gönlünde ışıldar bulmağa muvaffak olunca, fânî insanlığın erebileceği en yüksek mertebeye ulaşmanın neş'esiyle Yûnus şöyle haykırır:

**Canlar canını buldum
Bu canım yağma olsun
Assı ziyandan geçtin
Dükkânım yağma olsun**

**Yûnus ne hoş demişsin
Bâl ü şeker yemişsin
Ballar balını buldum
Kovanım yağma olsun**

Bu söyleyişler, Yûnus ölçüsündeki büyük gönüllerin fânî bir dünyâda varabildikleri en üstün mertebenin saâdet terennümleridir.

Yine XIII. asırda Anadolu'da sessiz sadâsız bir **dil inkılabı** yapılmıştır.

Bu bir büyük inkılâptır.

Çünkü bu inkılâp, içinde başka dillerden alınmış kelimeler bulunan herhangi bir Türkçeden, daha sâde, daha millî bir Türkçeye doğru bir inkılâp değildir. Bu inkılâp, doğru-
dan doğruya Arab, İran dilleri yerine Türk dilini getirmek;
şu demek ki: Yeni vatanda Türkçeyi kurmak ve ebedileştirmek yolunda bir adımdır.

Türkler XIII. asra kadar, halk ekseriyeti Arablarda, İranlılarda ve daha başka milletlerde bulunan topraklarda Türk devleti ve Türk hâkimiyeti kurdular. Buraları idâre eden Türkler, devlet kurdukları bu Arab, İran ve Roma ülkelerinde yalnız kılıç kuvveti ile değil, kültür ve kafa kuvvetiyle de üstün olabilmek vazifesindeydiler.

Öyle yaptılar.

Devrin en zengin medenî dillerini anadilleri gibi öğrenerek bu topraklara ve bu topraklardaki eski medeniyetlere söz geçirdiler.

Ancak XIII. asırdadır ki, türlü târihi ve içtimâi sebeplerle, Anadolu'da halk ekseriyeti Türklerin eline geçince bu ülkede artık Türk milletine kendi dili ile hitâbetmek mümkün oldu.

Bu târihe kadar ilim eserlerini Arab diliyle ve edebiyat eserlerini Fârisiyle yazan Türkler XIII. asırda **Türk diline döndüler.**

Önce Anadolu'daki Selçuk sarayında başlayan bu inkılâp aynı zamanda halkdan kuvvet alan bir inkılâptı.

Bu inkılâp o kadar kuvvetli, sağlam ve milli idi ki bu târihten sonra, Anadolu ve Balkanlar Türkiye'sinde Türkçenin yerini ve üstünlüğünü hiçbir yabancı dil alamamıştır.

İşte bizim Türkiye târihindeki **Birinci dil inkılâbı**mızın Türkçeyi hiç bir reklâma, hiçbir gösterişe tenezzül etmeden en iyi kullanan büyük şâiri yine Yûnus Emre'dir.

Ancak Yûnus'un kullandığı dil **Öz Türkçe** değil, Türk halk dilinde yaşayan **tabîî Türkçe**'dir. Bu Türkçe o kadar güzel, âhenkli ve tabiidir ki onda hangi kelimeler öz Türkçe, hangileri Türkçeleşmiş sözlerdir? Yûnus'un şiirini okuyan her Türk bunları düşünmeğe lüzum görmeden onun söyleyişindeki sihre kapılır, bu dile hayrân olur. Böylelikle Yûnus, diliyle de şiiriyle de Türk tefekkür ve tasavvuf edebiyâtını yüceltip özleştiren şâir olmuştur.

Bunun içindir ki vefâlı Türk milleti, yedi asırdan beri gittikçe artan bir sevgi ve alâkayla milletimizin her şeyden çok sevdiği güzel Türkçeyi böylesine bir güzellekle terennüm eden azîz şâirine bağlı kalmıştır.

Onun, aşk, ahlâk ve îman şiirlerini kendi asıl ve vefâlı hâfızasında asırlarca yaşatmıştır.

O kadar ki:

Bugün onun dünyâyı dolaşan besteler gibi yaygın ve mûsikîli şiirleri; her inanmış Türk evlâdının hâfızasında, gönlünde ve dudaklarında dolaşan ölümsüz ilâhileri, Yûnus Emre ile Türk milleti ve Türk milleti ile Yûnus Emre arasındaki yediyüz yıllık, bitmez tükenmez bir gönül mâcerâsının azîz besteleridir.

FUAD KÖPRÜLÜ'nün

Önsöz'üyle Basılan Eserler

ve

İmzâsız Bir Önsöz'ü

Fevziye Abdullah Tansel

*Ölümünün sekizinci yıldönümü
dolayısıyla Prof. Dr. Fuad Köprülü
(4 Aralık, 1890-28 Haziran, 1966)
nın aziz hâtırasına!*

XX. Asır Türkiye'mizin başta gelen büyük âlim, mütefekkir, vatan-severlerinden Fuad Köprülü, çalıştığı sâhaların genişliği dolayısıyla, muhtelif yönleri bakımından üzerinde durulmağa değen mühim şahsiyetlerimizdendir. Hukuk, iktisat, bilhassa edebiyat ve dinler târihi kolundaki ciddî, verimli çalışmaları, ona, memleketimizin sınırlarını aşan haklı şöhret kazandırmıştır. Çok genç yaşlarından başlayarak, sürekli ve çetin çalışmalarıyla, ilmin en ince metodlarını elde edip kullanabilmenin yolunu, fi'len bir rehberden yoksun olarak bulmuştur. Hakikî bir ilim adamı olduğu için, ardından yürüyeceklerin yolunu kapamağa çalışmadığı, çevresinde yalnız gençleri değil her yaştaki istidatları topladığı onu tanıyanlarca çok iyi bilinmektedir. Etrâfında toplananlar arasında Kırım ve Kazan, Başkurd, Âzerî Türkleri'nin sayısı da az değildir. İlim adamlarının yetişmesini teşvik, ilmî eserlerin yazılıp basılmasına ön-ayak olma bakımından çalışmalarının en verimli devresi, bilhassa, 1924'de Türkiyat Enstitüsü'nün kuruluşundan sonra kendini gösterir.

Fuad Köprülü'nün hayat ve eserlerinin inceden inceye araştırılıp aydınlatılmağa değer pek çok yönleri vardır. Çoğu, onun tavsiye ve teşvikiyle hazırlanıp basılan, yazdığı *önsöz*'lerle ilim dünyasına sunduğu eserlerin araştırılması, şüphesiz, mühim cebheleri arasında ön plânda yer almaz; fakat, fikir temâyüllerini, ilim adamlarıyla münâsebetlerini aydınlattığından, bir yana bırakılacak mes'elelerden değildir. İşte bu yüzden, bu yazımızda, onun *önsöz*'lerini içine alan eserler hakkında bilgi vermeği faydasız bulmuyoruz. Bu husûsu aydınlatabilmek için, birinci bölümde böyle eserlerin listesini vereceğiz; *önsöz*'lerin mâhiyetinden kısaca bahsedeceğiz. Bu eserlerden ilkinin *önsöz*'ü Fuad Köprülü tarafından yazılmışsa da, onun imzâsı ile değildir; yazımızın ikinci bölümünü bu *önsöz* hakkında bilgi vermeğe, metninin basımına ayırmış bulunuyoruz. Fuad Köprülü'nün *önsöz*'leri ile basılan eserlerinin sayısı, küçümsenecek kadar az değil, onbeşi bulmaktadır :

1. Édouard Driault, *Şark Mes'elesi, Bidâyet-i Zuhûrundan Zamanımıza Kadar*. Mütercimi: Nâfiz, İst., 1328, Tanin Matbaası, 509 s., Muhtar Hâlid Külliyyâtı, Kısım-ı Târihi ve İçtimâ'i, Adet-2. (*Nâşirin ifâdesi*, Muhtar Hâlid imzâsıyla, s. 3-4).
2. *Nedîm Divânı*, Câmî' ve Musahhihi: Halil Nihad. İst., 1338-40 (1922), İkdâm Matbaası, 374 s. (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Nedim'in Şiirleri*, s. 11-15).
3. *Külliyyât-ı Fuzûlî*. İst., 1342 (1924), Yeni Şark Kütüphanesi, 22+352 s. (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Fuzûlî, Hayatı ve Eseri*, İst., 1924, Yeni Şark Kütüphanesi, s. 1-22).
4. *El-Kavâninü'l-Külliyye li-Zabt'l-Lugati't-Türkiyye*. İst., 1928, Evkaf Matbaası, 79 s. (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Medhal*, s. 5-7).
5. F. W. Harluck, *Bektaşilik Tedkikleri*. Mütercimi: Râgıp Hu'ûsî İst., 1928, 141 s. "Anadolu'nun Dinî Târih ve Etnografyasına dâir Tedkikat Merkezi Neşriyâtı - 1." (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Mukaddime*, s. V-VII).
6. Aziz b. Erdeşir-i Astırâbâdî, *Bezm-ü Rezm*. İst., 1928, Evkaf Matbaası, 21+541+75 s. "Anadolu Türkleri'ne âit Târihi Menba'lar - 1." (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Başlangıç*, s. 1-21).
7. Ahmed Remzi, *Miftâhü'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*.

- İst., 1346-1928, 7+127 s. (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Bursalı Tâhir Bey*, s. 5-7). Bursalı Tâhir'in üç ciltlik *Osmanlı Müellifleri*'nin, müellif ve eser adlarını içine alan dizgisidir. Köprülü'nün *Bursalı Tâhir Bey* adlı bu yazısı önce *Türk Yurdu* mecmuasında (c. IV., 1913, s. 768-70), Muallim Vahyî'nin *Bursalı Tâhir Bey* adlı eserinde de (İst., 1335, Matbaa-i Orhâniye, s. 147-150) yayımlanmıştır; bunun üçüncü basımını *Fihrist*'teki-nin teşkil ettiği anlaşıyor. S. N. Özerdim'in hazırladığı *F. Köprülü'nün Yazıları (1908-1950)* adlı bibliyografyada (*Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar - 1.*, "F. Köprülü'nün doğumunun 60. yıldönümünü kutlamak için Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılmıştır"; Toplayanlar: H. Eren — T. Halası Kun, Ankara, 1950, s. 159-248), iki basımı ayrı birer yazı gibi tesbit edilmiş (s. 169, 199), Muallim Vahyî'nin eserindeki neşrinden bahsedilmemiştir.
8. Sa'deddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Şâirleri*. İst., 1930, Devlet Matbaası, X + 359 s. (Köprülü-zâde Mehmed Fuad, *Bektaşî Şâirleri*, s. V-VII).
 9. Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*. İst., 1931 Devlet Matbaası, 2 + 381 s., XX resim ve yazı klîşesi, 4 harita, 8 nota klîşesi (Köprülü-zâde Mehmed Fuad imzalı *önsöz*'ü başlıksızdır; s. 1+2). Gölpınarlı, bu kitabını F. Köprülü'ye sunmuştur: "Bu eserimi, Türk edebiyâtı târihini kurarak gençliğe ilim yollarını gösteren ve çalışma zevkini veren Şarkiyât bânisi aziz üstadım Prof. Dr. Köprülü-zâde M. Fuad B. Ef.'ye ithâf ediyorum."
 10. Ali Nüzhet, *Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları*. İst. 1931; Nâşiri: İkbâl Kütüphanesi, 2+191 s. (Köprülü-zâde M. Fuad imzâsı ile, başlıksız, iki sayfa tutan *önsöz*'ü vardır).
 11. Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*. İst., 1931, Evkaf Matbaası, X + 256 s. (Köprülü-zâde M. Fuad imzalı *önsöz*'ü başlıksızdır; s. V-VI).
 12. Ali Rıza Yalman Yalgın, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kısım-I. Ankara, 1931, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası (Köprülü-zâde M. Fuad, *Mukaddime*, s. III).
 13. Nihad Sâmî Banarlı, XIV. Asır Anadolu Şâirlerinden Ahmedî'nin *Osmanlı Târihi: Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevisi (Türkiyat Mecmuası, c. VI, 1936-39, s. 49-176)*. Aynı ad ile *Türkiyat Mecmuası*'nın VI'ncı cildinden ayrı basım (İst., 1939, Burhâneddin Matbaası, 47+176 s., M. Fuad Köprülü, *Birkaç Söz*, s. I-II). Bu *önsöz*'den sonra gelen sayfada N. S. Banarlı'nın, altında 4 Mart 1939 târihi bulunan ithâf cümlesi vardır: "İstanbul Üniversitesi'ndeki tedris

hayâtının yirmibeşinci yıldönümü dolayısıyla; eserimi, büyük Türk âlimi, üstâdım Fuad Köprülü'ye ithâf ediyorum." Fuad Köprülü'nün *Birkaç Söz* başlıklı, kitabı ilim çevresine takdim yazısı, bu araştırmanın *Türkiyat Mecmuası* yayımında yok, yalnız kitap şeklindeki ayrı basımında vardır; bu yazısından, hakkındaki bibliyografyalarda bahsedilmediğini de söyleyelim.

14. Osman Turan, *Oniki Hayvanlı Türk Takvimi*. İst., 1941, Cumhuriyet Basımevi, IV + 139 s. Dil ve Târih-Coğrafya Fakültesi Yayınları; Târih Serisi - 3. F. Köprülü, *önsöz*, s. I-II.
15. *Tarihü'l-Hazâretü'l-İslâmiyye*. W. Barthold; Türkçe'den Arapça'ya çeviren: Hamza Tâhir, ikinci basım, Dârü'l-Maârif Matbaası, Mısır, 1952, 125 s. Bu eser, W. Barthold'un Fuad Köprülü tarafından yayımlanan *İslâm Medeniyeti Târihi*'nin (İst., 1940, Kanaat Kitabevi) *İzahlar ve Düzeltmeler* başlıklı ikinci bölümünün değil, yalnız Barthold'un eserinin tercemesidir; bunun başında Dr. Abdül-Vahhâb Azzâm Bey'in *Mukaddime*'sinden (s. 3-8), Hamza Tâhir Bey'in Barthold'un hayat çizgisi hakkındaki yazısından (s. 9-13) sonra, Fuad Köprülü'nün eserindeki *Başlangıç* adlı kısım da (s. XVII-XXXIX), *Mukaddime*'ü'l-Üstâzî'l-allâmeti Mehmed Fuad Köprülü başlığıyla Arapça'ya çevrilmiştir (s. 15-31). Bu Arapça tercemenin 1941'de yayımlandığı söylenilen birinci basımını görmek mümkün olamadı. Sözünü ettiğimiz ikinci basımını bize vermek lutfunda bulunan İlahiyât Fakültesi İslâm Hukuku; Mezhebler Târihi Kürsüsü Profesörü Muhammed Tancî Beyefendi'ye teşekkür ediyoruz.

Yukarıda görüldüğü üzere, Fuad Köprülü'nün *önsöz*'lerini içine alan onbeş eserden biri Fransızca'dan, biri İngilizce'den dilimize çevrilmiştir (Nu. 1, 5). Tercemesini uygun gördüğü bu iki eserden birinin Türkiye'mizi yakından ilgilendiren Şark Mes'elesi'ne, ötekinin ise Anadolu'nun dinler târihi ve etnografyasına âit olma bakımından ehemmiyeti, böyle eserleri gelişi-güzel seçmediğini gösterir. Nu. 4'de kaydettiğimiz eserin metni Arapçadır; Türk filolojisinin kaynak eserlerinden sayılır. Kadı Burhâneddin Ahmed'in Farsça eseri ise (Nu. 6), Anadolu'nun topografyası, medenî târihi, etnolojisi hakkında mühim malzemeyi içine almaktadır; bu iki eseri, yazmalarından istinsâh eden Kilisli Rif'at bâzı notlar eklemiş, basımları ile de meşgûl olmuştur.

Fuad Köprülü'nün *önsöz*'ü ile basılan onbeş eserden altısı, Türkiyat Enstitüsü tarafından yayımlanmıştır (Nu. 4,

5, 6, 9, 11, 13). Bu eserler, hem kendisinin çalıştığı sâhalara âit olduğu; hem müdürü bulunduğu enstitünün Türkiyat çalışmalarına neler kazandırdığını anlatabilmek için onun önsöz'leri ile basılmıştır (Nu. 7). Bu gibi yazılarını içine alan kitaplar arasında, yukarıdaki listede görüldüğü üzere, Türkiyat Enstitüsü tarafından basılmayan, fakat tavsiyesiyle, yol göstericiliği ile hazırlananlar da vardır; buna örnek olarak *Osmanlı Müellifleri'nin Miftâhü'l-Kütüb*'ünü gösterebiliriz. Fuad Köprülü, böyle bir *indeks* tertip etmesini Ahmed Remzî Efendi'ye kendisinin tavsiye ettiğini bize söylemişti; A. Remzî Efendi de, eserinin *Miftâhü'l-Kütüb* başlıklı önsöz'ünde, Fuad Köprülü'nün hatırlatması sebebiyle, eserini baştan sona bir daha gözden geçirip, Bursalı Tâhir'in *basılı* dediği eserlerin yanına *matbû'* anlamına gelen *M* harfi eklediğini bildiriyor; bu ifâdesinden, kitabın basıma verilmesinden önce, fikrini almak için Fuad Köprülü'ye gösterdiği anlaşılmaktadır. F. Köprülü'nün bu eserdeki *Bursalı Tâhir Bey* başlıklı yazısı, çok daha önce yazılmış, iki def'a basılmış ise de, Ahmed Remzî Efendi böyle bir eserin başında yer almasını uygun gördüğü için, üçüncü def'a olarak yayımlanmıştır.

Fuad Köprülü'nün, önsöz'ünde ehemmiyetini belirttiği eserin zayıf taraflarına dokunduğu da görülür: *El-Kavânî-nü'l-Küllîyye li-Zabt'l-Lugati't-Türkiyye'yi* istinsah ve basımını üzerine alan Kilisli Muallim Rif'at'a teşekkürden sonra, hâşiyelerde yaptığı bâzı tashihlerin doğru olmadığına örnekler vermiş, bunlara benzer yanlış hükümler olabileceğini ileri sürmüştü, fakat bunların ehemmiyetini azaltacak şeyler olmadığını da kaydetmiştir (Nu. 4). N.S. Banarlı'nın *Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşîd ve Hurşîd* adlı eserine yazdığı *Birkaç Söz'de*, ilim âleminde öğrenerek sunduğu bu eser (Nu. 13) için, "... yalnız bu ilk Osmanlı vakayi'-nâmesinin tenkidli bir tab'ını ihtivâ etmekle kalmıyor; bize şâir Ahmedî'nin hayatı, eserleri, şahsiyeti hakkında da çok mühim ma'lûmât verdiği gibi, bu vakayi'-nâmenin târihî kıymetini oldukça geniş bir sûrette izâh ediyor; meselâ Ahmedî'nin *Cemşîd ve Hurşîd* adlı büyük bir manzum eseri olduğunu eski kaynakların şahâdetiyle biliyorduk; fa-

kat onu ilk def'a bulan ve bize bu hususta geniş ma'lûmât veren Nihad Sâmi oluyor.

“... bütün bunları bir tarafa bıraksak bile, yirmiiki *İskender-Nâme* nüshasını karşılaştırarak bize ilk Osmanlı vakayi'-nâmesinin tenkidli bir tab'ını vermiş olmasını, Osmanlı târihi araştırmaları için büyük bir hizmet addetmekte aslâ tereddüt edemeyiz” diyor. Eserin kusurlu tarafı ise filolojik bakımdan, *transcription* “husûsundadır; fakat bu kusur ne ona, ne de bu güzel eserin *Türkiyat Mecmuası*'nda neşrini tensib eden hocasına âiddir! Devlet Matbaamız'ın henüz bu hususta teknik vâsıtalara mâlik olmadığını ve gerek üniversitemizin, gerek ilmî cemiyetlerimizin filolojik ve târihî neşriyatında *transcription* sisteminden mahrum bulunduğumuzu derin bir teessüfle i'tiraf mecbûriyetindeyiz” diyen F. Köprülü'nün bu husustaki fikir ve üzüntüsünü belirttiğindenberi otuzbeş yıl geçtiği hâlde, hemen söyleyelim, Ankara Üniversitesi Basımevi'nde bile *transcription* harfleri varsa da, bâzı puntoları hâlâ bulunmamaktadır; bunun ihtiyaç duyulmadığından, meşgûl olunmadığından, maddî imkânsızlıklardan mı ileri geldiğini bilemiyoruz.

Başında, F. Köprülü'nün *Başlangıç, Medhal, Mukaddime, Birkaç Söz*, v.b. başlıklarla, veyâ başlıksız yazısı bulunan başkalarına âit eserler, *Türkiyat Enstitüsü* tarafından basılanlar; onun tavsiyesiyle hazırlananlar; kendisinin çalıştığı sâhalarla yakından ilgisi bulunanlar olmak üzere üç kısma ayrılabilir. Bu yazılarının hemen hepsinin birleşik yönü, o eserin ne bakımdan mühim olduğu, basımı dolayısıyla daha önceki bilgilerimizi ne cihetten zenginleştirdiği, incelenmeğe değer tarafları, kaynak eserlerin muhtelif basımları ve müelliflerin başka eserleri hakkında bilgileri içine alması, bunları basıma hazırlayanların tebrikinin vazife sayıldığı, bu yüzden duyulan derin vicdan hazzının ifâde edilmiş bulunmasıdır.

Yazımızın bu ikinci bölümünde, F. Köprülü'nün, başkalarının eserleri için yazdığı yukarıdaki listede onbeşini

tesbit edebildiğimiz *önsöz*'lerinden ilki üzerinde duracağız. Édouard Driault'nun *Şark Mes'eleleri* adlı eserini Türkçe'ye çeviren Nâfiz, Fuad Köprülü'nün amcası ve Cemal Köprülü'nün babasıdır. Çok sevip saydığım Cemal Köprülü, iki yıl kadar önce, bu eserin dilimize çevrilmesini tavsiye eden Fuad Köprülü olduğunu, *önsöz*'ünün de onun tarafından yazıldığını söylemişti. F. Köprülü, kendisinden yaşça epeyi büyük olan amcası Mehmed Nâfiz'in eserine yazdığı bu *önsöz*'ünde, her hâlde ona saygısı dolayısıyla *Nâşirin İfâdesi* başlığını, eseri yayımlayan kitabevinin sâhibi Muhtar Hâlid imzâsını kullanmıştır. Bu sırada henüz yirmiiki-yirmiüç yaşında bulunuyordu; amcasına tavsiye ettiği eserden bir yıl sonra basılan, aynı Fransız tarihçisinin eserinden dilimize çevirdiği *Napoléon'un Şark Siyâseti, Selim-i Sâlis ve Napoléon, Sébastiani ve Gardane* (İst., 1329, Kanaat Matbaası, 411+2 S.), *Şark Mes'eleleri* ile ne kadar ilgilendiğini anlattığı gibi, öyle bir eseri tavsiyesinin sebebini de ortaya koymaktadır.

F. Köprülü bu *önsöz*'ünde (Nu. 1) eserin ehemmiyetini anlatabilmek düşüncesiyle, önce, memleketimiz için hayat mes'eleleri olan *Şark Mes'eleleri*'nin Avrupa kavim ve hükûmetlerince ötedenberi incelendiği, bizim ise bir asırdan beri gaflet ve câhillik içinde uyuduğumuz, Avrupa siyâset adamlarının *Şark*'ta nüfuz te'sisi, bu yolda sağlam bir siyâset ta'kip edebilmek için Avrupa tarihçilerinin bu mes'ele hakkındaki araştırmaları ile yakından ilgilendikleri üzerinde durmuştur. Fransız tarihçilerinden *Şark Mes'eleleri* üzerindeki esaslı çalışmalarıyla tanınmış Albert Sorel (1842-1906), Albert Vandal (1853-1910), Édouard Driault, (1864-1947) gibi Fransız tarihçilerinin eserlerinden, medenî başka memleketlerin devlet ve siyâset adamları da faydalanmaktadır; Avrupa, kendisi için bir dış mes'ele olan *Şark mes'eleleri*'ne bu kadar ehemmiyet verdiği hâlde, biz, bu ölüm-kalım mes'elemiz husûsunda derin bir câhillik içinde bulunmaktayız diyen F. Köprülü, Édouard Driault'nun *Şark Mes'eleleri* adlı eserinin, edinmemiz gereken bilgileri içine aldığından dilimize çevrilmesinin uygun görüldüğünü yazıyor. Yabancıların vatanımız hakkındaki emellerini; Rumeli, Arabistan, Girid, v.b. siyâsî mes'ele-

lerimizin içyüzünü anlatan bu eserin fikir hayatımız, genç mütefekkirlerimiz için faydalı, siyâset bakımından yol gösterici olacağını sanmaktadır. Eserde, Driault'nun leh ve aleyhimizdeki düşünceleri; dolayısıyla din, milliyet duygularımızı, millî izzet-i nefsimizi tahrik edebilecek bâzı kısımlar, olduğu gibi, değiştirilmeksizin dilimize çevrilmiştir; bunlar, Avrupa'nın ünlü âlimlerinin, müverrihlerinin hakkımızda besledikleri fikirleri bilmemiz bakımından faydalı görülmüştür. Gabriel Monod (1844-1912)'nun, eserin ilkinden son basımına kadar yer alan *takrîz*'i, Şark mes'elesinin o yıllardaki vaziyetini yansıttığından, Türkçe'ye tercemesinde de bırakılmıştır.

F. Köprülü'nün, Driault'nun *Şark Mes'elesi* adıyla Türkçe'ye çevrilen eserinin başında yer alan *Nâşir'in İfâdesi*'nin yazılışındanberi altmışbir-altmışiki yıl geçmiş bulunuyor; ifâdesi o zamana göre ağır değilse de, bu gün birçoklarımız tarafından bütünüyle anlaşılamayacağını gözönüne aldığımız için, bunda sözü edilen şeyleri, ileri sürülen fikirleri kısaca anlatmaya çalıştık. Maddî varlığıyla yok olan Fuad Köprülü'yu, ölümün sekizinci yıldönümü dolayısıyla, mânevî yönlerinden biriyle canlandırmaya, hakkındaki bilgilerimize bir yenisini katmaya çalışıyoruz; Driault'nun eserinden Türkçe'ye çevrilen *Şark Mes'elesi*'nin, babası Mehmed Nâfiz'e âit olduğunu; bu eserin tercemesini amcasına tavsiye eden Fuad Köprülü tarafından *Nâşirin İfâdesi* başlıklı, Muhtar Hâlid imzâlı *önsöz*'ünün de yazıldığını bize haber verdiği için Muhterem Cemal Köprülü'ye teşekkür ediyoruz. Fuad Köprülü imzâsını artık rahatca koyabileceğimiz bu *önsöz*'ü, metnin de hiçbir değişiklik yapmaksızın, olduğu gibi sunuyoruz :

Nâşirin İfâdesi

Şark Mes'elesi'nin derece-i ehemmiyetini burada uzun-uzadıya anlatmak fikrinde değiliz. Bizim için en büyük ve en mühim mes'ele-i hayâtiye olan bu mes'ele, bütün Avrupa akvâm ve hükûmât-ı mütemeddinesi tarafından mine'l-kadîm nazar-ı tedkik ve i'tibâra alındığı için âdetâ beyne'l-milîl bir şekil iktisâb etmiş ve Avrupa müverrihleri tarafından

dâimâ dûr ü dırâz tedkik ve ta'mîk edilmekte bulunmuştur. Hele bir asırdanberi, biz hâbgâh-ı gaflet ve cehâletimizde gunûde bulunurken, Avrupa siyâsiyyûnu Şark'ta te'sis-i nüfûz etmek ve bu hususta metîn, vâkıfâne bir siyâset ta'kib eyleyebilmek maksadıyle enzâr-ı dikkat ve intibahlarını dâimâ bu mes'elenin ta'mik ve tedkik-i mâhiyyetine atf eylemişlerdir.

İşte bu mesâ'î-i mütemâdiyye neticesinde bugün Avrupa mehâfil-i irfân ve siyâseti Şark Mes'eleli hakkında pek metîn, pek esaslı ma'lûmâta ve bu husus için yazılmış birçok müdevvenât-ı meşhûre-i ilmiyyeye mâlik bulunmaktadırlar. Albert Sorel gibi, Vandal gibi, Driault gibi mesâil-i şarkıyye mütehassıslarının âsârı yalnız Fransa'da değil, belki bütün memâlik-i mütemeddinede erbâb-ı hükûmet ve siyâsetin eydi-i istifâdesinde bulunmaktadır.

İşte görülüyor ki Avrupa kendisi için hârîci bir mes'ele olan Şark Mes'eleli'ne bu derece atf-ı ehemmiyet etmekte iken, biz kendimiz için âdetâ hayat ve memât mes'eleli olan bu husûsa hâlâ atf-ı ehemmiyet eylememekteyiz. El-yevm bütün sunûf-ı mütefekkiire-i memleket Şark mesâil-i hakkında amîk bir cehl içinde bulunmakta ve tabî'î hâl-i hâzırda siyâsi cereyanlara karşı dâimâ gafletle karışık bir hayret hissetmektedir. Biz memleketimizin bu ihtiyâc-ı amîkını nazâr-ı i'tibâra aldığımız için, mesâ'il-i şarkıyye hakkında Avrupa'ca en meşhur ve en klasik addedilen bir kitabı, Fransız meşâhîr-i müverrihînin ve mesâ'il-Şarkıyye mütehassıslarından Edouard Driault'nun *Şark Mes'eleli* nâm eser-i meşhûrunu aynen terceme ettirerek neşrediyoruz. Vatan-ı muazzezimiz hakkında perverde edilen âmâl-i muhterisâna-i ecnebiyyeyi, Mısır, Rumeli, Arabistan, Girid mesâilinin künhünü, İran, Hindistan ve Aksây-i Şark mesâilini en selîs en âlimâne bir lisân ile şerh ve tafsîl eden bu eser, zannımıza göre, muhît-i hâzır-ı fikrîmize, şebâb-ı mütefekkirimize pek büyük bir hizmet ifâ edecek, onlara karşı bir rehber-i siyâset vazifesini görecektir.

Avrupa'nın Avrupa meşâhîr-i ulemâ ve müverrihînin hakkımızda perverde ettikleri efkârı göstermek ve bu sûretle

ayrıca bir hizmet ifâ edebilmek maksadıyla Driault'nun leh ve aleyhimizdeki — bâzan cidden pek elîm pek acı — mütâleâ-tını aynen terceme ettirdik. Bunun için derûn-ı eserde hissiyyât-ı dîniyye ve millîyyemizi, izzet-i nefis-i millîmizi tahrik edebilecek bâzı mütâleâta tesâdüf olunsa bile, eserin bilâ-tahrîf aynen terceme edildiği unutulmamalıdır.

Müverrih-i şehîr Gabriel Monod tarafından eserin ilk tab'ında yazılmış olan *takrîz*, târîh-i tahrîri i'tibârıyla bu gün için nâkıs addolunsa bile, Şark Mes'elesi'nin o târihteki vaz'iyet-i umûmiyyesini gösterdiği ve bilhassa Monod gibi bir fâzıl-ı şehîrin hâme-i mütebahhirânesinden çıktığı cihetle eserin son tab'larında bile aynen ibkaa edilmiş ve aynı mütâleâta ittibâen tercemesinde de ibkâsı tensib olunmuştur.

Muhtar Hâlid Kitabhânesi, külliyyâtı meyânında neşrine vesâtet ettiği bu eser-i mühimden ve bu sûretle Osmanlı şebâb-ı mütefekkirine karşı gösterdiği hizmetten dolayı memnun ve müftehirdir. Eğer bu büyük ve mühim eser, kaari'nin Osmâniyye tarafından ümîd ettiğimiz rağbete nâil olursa, kitabhânemiz dâimâ bu gibi sâir birçok âsâr-ı âliyye ve mühimmenin de neşrine vesâtet edecektir.

Fuad Köprülü

Bir Düzeltme :

Merhum şâir *Fâruk Nâfiz*'in aziz hâtırası için Ocak-1974 tarihli sayımızda, sayın *Fevziye Abdullah Tansel*'in *Fâruk Nâfiz Çamlıbel* başlıklı bir yazısı neşredilmiştir.

Bu yazıda, şâirin, *Dev Aynası* isimli tiyatro eseri, adaptasyon olarak gösterilmiştir. Muhterem yazarının arzusu üzerine, *Dev Aynası*'nın, müellifin kendi eseri olduğunu, burada özür dileyerek belirtiyoruz.

Kubbealtı

EVŞÂF-I İSTANBUL¹

Nermin Pekin

XVI. asrın tanınmış tezkirecisi ve münekkidi Lâtîfî'nin İstanbul hakkında kaleme aldığı bu risâlenin, İstanbul Kütüphânelerinde dört nüshasını bulabildik⁽²⁾. Bunlardan Üniversite Kütüphânesi Türkçe yazmalar kısmındaki nüsha diğerlerinden daha geniş olduğundan tetkike esas tutulmuştur.

Müellif eserine bir giriş sözü ve uzunca bir mukaddime yazısıyla başlar. “Der beyân-ı tahrir in risâle-i tastir ve tasvir” başlığı altındaki bu kısımda eserini 929-sene-i kebise hesap edilirse-930³ da yazdığını belirtmiş; daha sonra kitabın muhtevâsının fasıllara ayrılışı bir fihrist hâlinde verilmiştir.

(1) İstanbul Fetih Cemiyeti'nin İstanbul Enstitüsü bu eseri tetkik ve neşretmek üzere programına almış bulunmaktadır. İnceleme bu maksadla yapılmıştır.

- (2) a) Üniversite Kütüphânesi Türkçe yazmalar kısmı, Nu. 3751.
b) Arkeoloji Müzesi Âsâr-ı Atika Kütüphânesi yazmaları Nu. 341/146/6.
c) *Risâle-i Târifnâme-i İstanbul*, Süleymâniye Kütüphânesi, Nâfız Paşa Bölümü, Nu. 1028.
d) *Risâle-i Târifnâme-i İstanbul*, Süleymâniye Kütüphânesi, Esad Efendi Bölümü, Nu. 2272.

(3) Müellif 930 da yazdığını söylediği eserini sonradan tekrar elden geçirerek bir mukaddime eklemiş ve 982 de III. Sultan Murad'a takdim etmiştir. Bu husus Âsâr-ı Atika Kütüphânesi'ndeki nüsha da belirtilmiştir.

*Şehinşâh-i cihan Sultan Murâd'ın rûz-ı adlinde
Bilhamdillâh bu dürr-i mâ'ni buldu hecde-i itmâm
Yazub nice risâlê oldum anın hamdinê meşgul
Denildî nâm-ı pâkinê anın Evşâf-ı İstanbul*

Bu fasıllar sırasıyla :

Birinci fasıl: İstanbul'un hangi târihte kimin tarafından ve ne için binâ edildiği, bânisi ve fetihnâmesi,

İkinci fasıl: Şehrin büyüklüğü, güzelliği ve şöhreti,

Üçüncü fasıl: Saray ve teşkilâtı, Saraylar, Divanlar, Tahtü's-saltanat, bahçeler ve bostanlar,

Dördüncü fasıl: Ayasofya ve Fâtih câmileriyle sahn-ı Se-man, İmâret-i âmire, ve bunlara bağlı mülhak kısımlar,

Beşinci fasıl: Bezestanlar, çarşılar, dükkânlar, bâzı müzeyyen köşkler ve evler,

Altıncı fasıl: Tahta Kale (Tahtü'l Kal'a), Akdeniz, Karadeniz, Galata, Tophâne, Sâd'âbâd, Ebû Eyyübi Ensâri kasa-bası,

Tasvir ve hikâye olunmuştur.

Bu fihristi müteakıp **İftâh-ı Kelâm ve Sevk-ı Merâm** başlığı altındaki birkaç sahifelik kısımda müellif bu şehrin dilere destan olan güzelliğini —gençlik icâbı olarak— görmek hevesine kapıldığını, bunun için de bir çok zorluklara katlanarak uzak mesâfelerden **düşe dura** buralara geldiğini anlatır.

Müellif, bu güzellik karşısında “**Hazret-i Âdem gibi cenneti gökte ararken yerde buldum**” diyecek kadar hayrân olduğu İstanbul'un büyüklüğünü ve güzelliğini uzun uzun medhettikten sonra bu güzellikleri gücü yettiği kadar tasvir etmek üzere adını **Evsâf-ı İstanbul** koyacağı bir risâle yazmağa karar verdiğini söyler ⁽⁴⁾.

Âgâz-ı Risâle-i İstanbul başlığını çekerek bu, güzellikte benzeri olmayan şehri, kâh iki deniz arasında bir inciye, kâh bir geline, güzellerin yüzündeki “ben”e benzeterek över; girenlerin “**İrem bağı burasıdır**” diye çıkmak istemiyecekleri hattâ meleklerin bile;

Bu makaamı ger görürse hûriler uçmâktan

Koyalar uçmağı bu uçmağa uçmag istiye

diyerek gelmek istiyceklerini anlatır.

(4) Bu kısımlar sâdece Üniversite nüshasında vardır.

İstanbul'un tabîî güzellikleri yanında sokaklarını, dükânlarını, buradaki renk renk, çeşid çeşid malları hayranlıkla tasvir eder.

Ayrıca bura halkının yetmiş iki milletten gelip yerleşen, herbiri bir işde ve türlü türlü cümbüşte kimseler olduğunu anlattıktan sonra; insanı baştan çıkaran güzellerini ve eğlence âlemlerini, —biraz da— sitemli ve tenkidci bir lisanla ifade eder.

**“Renkli ve süslü elbiseler giyüb salınan cilveli güzel-
ler insanda tâkat bırakmaz, burası öyle bir şevk ve zevk
yeridir ki hevesliler zevk u safâsına ve hevâ vü hevesi-
ne uyarak elde avuçta ne varsa aldırır, kimini mutrib-
lere çaldırır. Sım-tenler sevdâsına müflis olurlar.”**

Müellif daha sonra: **Der beyân-ı târîh-i binâ-yı Sûr-ı şehri-
İstanbul başlığı altında İstanbul'un kuruluşuna âid rivâyet-
leri nakleder; bu rivâyetlere göre: Şehir İskender-i sâni beğ-
lerinden Konstantin tarafından yedi tepe üzerine kurulmuş-
tur. Kal'aları İsa gibi göğe ermiş, hendekleri Kaarun gibi ye-
re geçmiş olan bu şehre Konstantin'in adına izâfeten Kons-
tantaniyye denilmiştir.**

Bundan sonra fetihnâme kısmına geçerek İstanbul'un
II. Sultan Mehmed tarafından nasıl fethedildiğini anlatır:

**“Ol Âl-i Osman sultanlarının en seçkin mücâhidi
olan Sultan Mehmed deniz gibi karadan yelkenler açub
gemiler yürüdü bu ilâhî fikir, bu ilham sâyesinde ko-
laylıkla İstanbul'u fethetti.”**

Müellif fetih hâdisesini büyük bir hayranlıkla anlattık-
tan sonra bu zafer için bir de târîh düşürür.

**Stanbul fâtihi Sultan Muhammed
Kıyâmetdê şeffî'î ôla Ahmed**

Eser XVI. asrın husûsiyetlerini ihtivâ etmektedir. Mü-
ellif yalnız sathî bir tasvir yapmakla kalmamış, devrin mad-
dî ve mânevî cebhelerini de —kendi görüşü ile— incelemiş;
halkın yaşayışını, duyuş ve düşünüşünü de aksettirmeğe ça-

lıymıştır. Ayrıca beğenmediği hususları da acı, sitemli, alaylı bir ifâde ile, hattâ biraz da mubalağalı bir şekilde tenkid etmiştir.

Şehrin kalabalıklığı, insanların birbirinden habersiz yaşadıkları, kimsenin kimseye yardım etmediğini, zenginlerin gururlu, fakirlerin ekmek kavgasında olduğunu, hesap gününü akıllarından bile geçirmediıklarını ifâde ettikten sonra; güzellerin ve eğlence âlemlerinin insanı yoldan çıkardığını, zenginlerin güzeller uğrunda sermâyeyi kediye yükleyib habersiz ve cübbesiz kaldıklarını,

**Uşşâkı müflis eyledi sîmin bedenleri
Soydû kefensiz eyledi gül pîrehanleri**

gibi alaylı bir dille anlatır.

Altı bölüme ayrılmış olan eserin üçüncü kısmında; Lâ-tîfi Sarayları, câmileri, bağçe ve bostanları anlatırken buralardaki yaşayışı da belirtmiş, halkını tanıتماğa çalışmıştır. Yazar, bu çeşitli yerlerden gelmiş olan halkın **Allah korkusu tanımadıklarını gönüllerinde ancak sîm ü zer'e yer vermiş olduklarını** bu yüzden de hiylenin ve yalancılığın alıp yürüdüğünü anlatırken, sitemli tenkidler yapmıştır.

Beşinci kısımda da anlatılan çarşılar ve bezestanlar, ve buralarda güzeller için yapılan masraflardan, mücevherlerden işlemeli ipekli kumaşlardan, bunları alan ve satanların ahvâlinde bahsederken de halkın dünyâ ihtirâsına dikkat etmiştir.

Altıncı bölümde **Tahta Kale'nin** içki ve taâm âlemlerinden, tantanalı eğlencelerinden; Galata, Tophâne, Sâd'âbâd gibi devrin meşhur eğlence yerlerindeki hayattan söz edilirken fakir halkın bu eğlencelere katılamamaktan doğan ızdırabına da işâret edilmiştir.

Müellif bilhassa Eyyûbî Ensârî kasabasına değer vermiş, bu mubârek beldenin târihini, İstanbul'a gelen Arab ordularının burayı kuşatışını, uzun uzun hikâye ettikten sonra, **Hazret-i Eyüb'ün** faziletlerini belirtmiş ve gene bu mubârek yerin kadrini bilmeyen insanlarından şikâyet etmiştir.

Lâtîfî'ye göre: İstanbul umûmiyetle, her nekadâr yedi iklim'e muâdil makbûl bir şehir ise de halkı insan kadri bilmez zevk u safâsından başka şey düşünmez insanlardır.

Ahvâl-i zamân-ı sâbık başlıklı kısımda da eski zaman halkını medhederek devrindeki insanlardan “Yârab bu devr-i fitne zamânından Elaman” çeker.

Hâtîme-i Kitâb ve Gaayat-ı Hitâb serlevhasıyla son söze gelen yazar; burada, ârif kişilerin, İstanbul'un, bu, insanı doğru yoldan çıkararak güzellerine, güzelliklerine ve eğlencelerine aldanmayacağını, “**Ârif kişi zâhirî debdebeye kanmaz, ne izzete mağrûr olur, ne zilletten bî-huzûr**” diyerek ârif olmanın meziyetlerinden bahseder.

Sonra, bu risâleyi yazmadaki maksadının kimseyi kötülemek olmadığını ancak din kardeşlerini ve âhiret yoldaşlarını dünyâyâ bendolmaktan âzâd etmek için Âyât ve İhyâdan emsâl getirerek, uyarmak olduğunu, söyler. Risâleyi yazarken yaptığı hatâların hoş görülmesini, kendisinin hayır duâ ile yâd edilmesini niyâz eder.

Bu sanat ve ilim dünyâsına gelirken çok ümidlere kapıldığını fakat hayâl kırıklığına uğradığını, itirâf eden yazarın bâzı hükümlerinde bu kırılganlığın têsiri olduğu âşikârdır.

Eserde müellifin tereddütlü bir ruh hâli içinde olduğu açıkça görülmektedir. Onaltıncı asrın bu seçkin tenkidcisi eseri hakkında —bizzat— çok isâbetli bir hüküm de verir. Bu sözler “gençlik icâblarınca günâh ile sevab arasında bocalayan”, “**taklib ve televvünden temkin ve teskin bulamamış**” bir rûhun ifâdesidir. Bu yüzden eserde bâzen rindâne bâzen zâhidâne bir üslûp hissedilir.

Onaltıncı asır gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun en üstün devrini yaşadığı bir zamanda, ahlâkın en üstün bir seviyede olduğu, yardım ve dayanışma müesseselerinin büyük bir intizam içinde çalıştığı, ticâret ahlâkının kânunlar nizamlar, örf ve âdetlerle en mükemmel bir şekilde düzenlenip geliştiği, sanâyi'in ve işçilik kuruluşlarının çok kuvvetli bir teşkilâtla yürütüldüğü bir devirde Lâtîfî'nin içtimâî ahlâkı acı

acı tenkîd etmesi, hiyle hırsızlık ve yalanın alıp yürüdüğünü söylemesi, —yukarda itirâf ettiği gibi— onun biraz da —gençlik icâbı— aradığını bulamamanın verdiği hayâl kırıklığı dolayısıyla içinde bulunduğu ruh hâlinde doğan indî mü-tâlaaları olsa gerektir.

Dikkati çeken bir nokta da şudur:

Lâtîfi o kadar beğendiği medhetdiği İstanbul için, eserinin **Hâtîme-i Kitâb** kısmında:

“Bir arûs-ı hezâr dâmaddır ki acûze-i dehrin bî-ve-nihâdî gibi bin erden arta kalmış..”

ifâdesini kullanıyor... Bu motifi Servet-i Fünûn devri şâiri Tevfik Fikret de belki gene kırılgan bir ruh hâliyle; İstibdat devri İstanbul’u için kullanmıştır.

Sis Manzumesindeki :

“Ey bin kocadan arta kalan bîve-i bâkir”

sözleri ile Lâtîfi’nin ifâdesi arasındaki yakınlık meydandadır.

Tevfik Fikret’in bu eseri okuyup bu motifi Lâtîfi’den aldığı söylenemez. Belki dillerde dolaşan bâzı deyim ve benzetmeler gibi, bu benzetme de zamânımıza intikal etmiş ve başkaları tarafından da kullanılmış olabilir. Fakat dikkate değer ihtimâl, aynı kırılgan ruh hâlinin aynı motiflerde canlanmış olmasıdır.

Üslûbu: Eser Onaltıncı asrın san’atli diliyle yazılmıştır. Müellif âyet ve hadislerden, tanınmış âlimlerin sözlerinden örnekler vecîzeler alarak ifâdesine kuvvet vermeye çalışmıştır. Ayrıca sık sık kullandığı deyim ve tâbirler, bilhassa mecazlar ve teşbihlerle süslediği üslûbuna bir renk ve canlılık vermek istemiştir.

TÜRK MÜSİKİSİ BİZANS AKSİYONU MUDUR ?

Ulvî ERGUNER

— Geçen sayıdan devam —

Mozart, Bizet ve birçok besteciler Mehter'den ilhâm alıp eserler yapmışlardır.

Böylece Avrupa'da XVIII. asırda gelişen bando teşkilâtı ve askerî mûsikî üzerinde Mehter yâni Türk askerî mûsikîsi têsiri olduğunu düşünmek hatâlı bir görüş değildir.

Türk askerî mûsikisinde kullanılan ritm, dizi, melodik yapı, mistik, halk ve sanat mûsikîsinin ana yapısı içindedir. Bizans mûsikîsinden bahseden eski ve Bizans sonrası yazarlar askerî mûsikîden hiç bahsetmemişlerdir.

Eğer bu mûsikî Bizans aksiyonu olsa idi, Roma İmparatorluğu'nun diğer yarısı İtalya'da da bilinmesi ve dolayısıyla Avrupa'nın bu mûsikîdeki melodi, ritm ve teşkilât ile, kullanılan sazlara çok evvelden sâhip olup, ona benzer teşkilâtı bulunması gerekirdi. Durum böyle olmadığına ve Türkler Bizans devrinden evvel bu mûsikîyi ve teşkilâtı Ortaasya'da iken de kullandıklarına göre, tamâmen Türklere mahsus millî bir kuruluş ve mûsikî olduğu açıkça görülmektedir. Bizans ile hiç bir ilgisi yoktur. Belki de Bizanslılar ilk defâ bu mûsikî ile, 200.000 kişilik ordularının 50.000 kişilik Alpaslan kumandasındaki Türk Ordusu'na mağlûp olduğu Malazgirt'de karşılaşmışlardır. Hattâ mağlûbiyetlerinin bir sebebi de bu mûsikîdeki düşman cesâretini yok eden, muazzam têsir olabilir.

Türk mûsikîsinin Bizans ile ritm ve melodik yapı yanında vurgu husûsiyeti bakımından ilgisi olmasına imkân yoktur. Eğer Bizans'da buna benzer bir mûsikî olsa idi hiç değilse birkaç örneğinin de bugüne gelmiş olması gerekirdi.

Şu hâlde Türk askerî mûsikîsi bir Bizans aksiyonu olmayıp tamâmen Türklere hâs, Türk kültürüne uygun, benzeri olmayan tam mânâsıyla millî bir Türk malıdır.

b) Mistik (Dîni) Türk Mûsikîsi

Türkler daha Ortaasya'da iken millî kültürlerine uygun olarak mistik bir mûsikî de ortaya koymuşlar ve bunu bir nevî vücûd ibâdeti olan hareketlerle de tamamlamışlardır. Bu hâl, yer yüzünde en eski Türklere hâs bir hâdisedir, Anadolu'ya da Ortaasya Türklüğünden gelmiştir.

Milâdî 1000 yıllarında bu hareketi yeni inançlarına, İslâmîyete adapte etmişler, sonra daha da geliştirip mânâlandıranarak, İslâmî Türk kültür ve tasavvufuna ve İslâm imânına uygun şekle sokmuşlar ve bugüne kadar yaşatmışlardır.

Semâ', samah, devran, zikir gibi isimlerle bilinen bu ibâdet şeklindeki insan hareketleri için bugün mistik raks tâbiri de kullanılmaktadır.

Kullanılan mûsikî âyîn, tevşih, naat, durak, nefes, ilâhî gibi isimler alan sayıları binlere ulaşan, büyük ve küçük çaptaki eserler, yer yüzünde kendi nevîlerinin en güzel örnekleridir. Bu melodiler, târîhteki isimsizler yanında Ahmed Yesevî, Mevlânâ Celâleddin, Yûnus Emre, Hacı Bayram Velî, Pîr Sultan Abdal ve binlerce Türk mutasavvıf ve şâirinin ruhları ile desteklenmektedir.

Türkler bu mûsikî ve hareketleri kültür ve idâri têsîrlerine aldıkları ülkelere de götürmüşler; böylece, Asya'dan sonra Arabistan, Şimâlî Afrika ve Balkanlar'a da tanıtmışlar ise de, bugün diğer kavimlerin kavrayabildikleri pek azı oralar da kalmıştır, tamâmı ile hâlen Türkler'de yaşamaktadır. Bugün bütün dünyâ Türk mistik mûsikîsine ilgi duymaktadır. Mutasavvıfları, mûsikîyi ilim kürsüleri tedkik ederken, bu arada insan hareketlerini (mistik raksı) da öğrenmeğe çalışmaktadırlar.

Bu mûsikînin ve hareketlerin Bizans aksiyonu olmalarına imkân ve ihtimâl yoktur, çünkü:

Bizans'ın ve Roma'nın dîni mûsikî kuruluşunda, örfün-

de bu çeşit insan hareketi yâni mistik raks yoktur. Bugün de böyledir. Onlarda, Türkteki tasavvuf fikri de olmadığından, bu hususta da toplumun yetiştirdiği kıymetler yoktur.

Mîlâdî VII. asra kadar İncil, Tevrat ancak kırâatle okunur olup XII. asır sonralarında pek basit melodiler ile okunmağa başlamış, bunun dışında bir mistik mûsikî de doğmamıştır.

Dinî mûsikî ibâdet yeri olan yalnız kiliselerde kalmıştır. Halbuki Türklerde her devirde olduğu gibi, mistik mûsikî İslâmiyet devrinden sonra da câmi, yâni ibâdet yeri dışında örf olarak halk içinde gelişimine devâm etmiştir.

Bizans bu hâlde iken, çok daha evvel Türklerde bu mûsikî ve mistik raks yüksek seviyede mevcûd idi.

Eski Bizans mûsikisini tedkik eden yazarlar meselâ Dechevrens, yazısında, Türklerin têsirini açıkça ortaya koyuyor. Esâsen Bizans dinî mûsikisinde Türk mistisizmine têsir edebilecek bir güç yoktur. Ancak o Türk mistisizminin têsiri altında kalmış olabilir, fakat bu da geniş ölçüde olamaz. Çünkü mevzû pek mahdud ve kısırdır.

Türklerdeki mistik mûsikî yaşama gücüne sâhip, üstün vasıflı bir mûsikîdir. Yûnus Emre'nin sözlerinden halk içinde yaşayan birkaç küçük ilâhî, Yûnus Emre Oratoryosu'nu meydana getirecek têsiri nasıl göstermiş ise, kompozitörlere ilham verecek binlerce örnekleri daha mevcuddur. Ancak bunlar ilgisizlik yüzünden son yüzyılda tesbît edilemeden kaybolmaya yüz tutmuştur. Bunların kaybı yarınlardaki Türk mûsikisine ilham kaynağı olmak bakımından ne kadar hatâ ise, Türk mistik mûsikî târihi bakımından da affedilmez bir boş bulunma olacaktır.

Bu mûsikîde kullanılan ritm, melodi ve ses dizileri ile icrâ âletleri de, diğer Türk mûsikîsi ana kalıpları içinde ve Bizans'dan çok daha evvel Türklerce ortaya konmuş bir mûsikîdir. Bizans ile hiç bir ilgisi yoktur. Eğer Bizans aksiyonu olsa idi, yine Bizans ve imparatorluğun diğer yarısı İtalya yolu ile İtalya ve Avrupa tarafından çok daha evvelki bin yıllarda

bilinmesi, bunların hiç olmazsa birkaç örneğinin bugüne gelmesi ve hele insan hareketlerinin görülmesi gerekirdi. Bunların hiç birisi mevcûd olmadığına göre bu mûsîkînin tamâmen Türklere hâs millî bir sanat olduğu ortadadır.

c) Türk Halk Mûsîkîsi

Türk toplumunda halk içi, her türlü duyguyu ifâde eden, örf ve âdetlerine göre gelişmiş, bir mûsîkî ve buna bağlı oyunlar vardır. Çok zengin melodi, ritm ve oyun çeşitleri olup, Türkler Ortaasya'da geliştirdikleri bu mûsîkî ve oyunları her gittikleri yere tabîî olarak berâberlerinde götürmüş ve o bölgelere tanıtmışlardır. Ancak diğer milletlerin târîhî örfüne uygun olmadığından, bugün pek az benzeri oralarda kalmış, sâdece mûsîkîsi, sazı ve oyunları ile bugün Anadolu'da ve diğer yerlerde yaşayan Türkler arasında devâm etmiştir.

Birbirleri ile 1000 yıldan beri temasları olmadığı halde, Anadolu, Rus ve Çin sınırları içinde yaşayan, Âzerbaycan, Kazan, Kırım, Türkistan ve diğer bölgelerdeki Türklerde ritm, melodik yapı, icrâ sazları, oyunları bakımından halk mûsîkîsi aynıdır veyâ çok yakın benzerlikler göstermektedir. Aynı zamanda da yalnız Türklere mahsus bir şekilde olup diğer milletlerde benzeri görülmemektedir.

Bütün bunlar bu mûsîkînin de Bizans aksiyonu olmadığını ortaya koymaktadır. Eğer Bizans olsa idi Anadolu'nun bir kısmında mahdût kalıp Asya'da görülmemesi gerekirdi.

Bu mûsîkîde kullanılan ritm, melodik yapı, sazlar ve rakamlar (diziler) da diğer çeşitlerde kullanılan Türk mûsîkîsinin ana kalıpları içinde olup, bugün Batı ilim kürsüleri, melodi ve ritimleri ilmî olarak tedkîk ve tesbît edip arşiv çalışmaları yapmakta, ilerde kendileri için döküman toplamaktadırlar. Ayrıca oyunlar da bölge bölge tesbît edilmektedir. Ortaasya'da her Türk boyunun kendine hâs oyunları bugün aynen yaşamakta, böylece yerleşme durumuna göre bölge özelliği göstermektedir, bu da bunların Türk asıllı oluşunun güzel bir delilidir.

Bu mûsîkînin Bizans ile ilgisi olmasına imkân yoktur. Bi-

zans aksiyonu olamaz, çünkü Bizans'ın oluşu ile rûhu ile ilgisi yoktur.

Eğer Bizans olsa idi yine İtalya ve diğer Avrupa ülkelerinde çok evvelce tanınması, kullanılan ritmlerin, melodilerin bilinmesi ve birkaç örneğinin yaşaması icâb ederdi. Böyle bir şey olmayıp, bu mûsikî ancak Türk têsirinde kalan ve Türklerin hâlâ yaşadığı Balkan ülkelerinde ve Türkler arasında görülmektedir.

Yine eğer Bizans olsaydı, bu mûsikî ve oyunların benzerlerinin Asya'da ve diğer bölgelerde yaşayan Türkler arasında değil, Avrupa ülkelerinde rastlanması gerekirdi. Böyle bir durum olmadığına göre bu mûsikînin de tamâmen Türk asıllı ve Türk'ün millî bir sanatı olduğu ortada olan bir vâkıadır.

Bizans'dan evvel Ortaasya'da gelişmiş, Türkler tarafından Anadolu'ya getirilmiş ve bugüne kadar aynen yaşayarak Türk'ün folkloru olmuştur.

d) Klâsik Türk Mûsikîsi

Sanat çevreleri, Türk askerî, halk ve mistik mûsikîsinde kullanılan ritm, melodi ve dizileri, daha da geliştirerek, Avrupa'da olmayan karma ve mertebe sistemi ile çok zengin bir hâle getirmiş, Türk mûsikîsi yapısına, zevkine, kültürüne uygun şekilde, mîmârî, yazı, süsleme ve diğer sanat kolları seviyesinde tek sesli mûsikî dünyâsının en güçlü eserlerini meydana koymuşlardır. Bu sebeple Türkler, Yeni Çağ'dan sonra Avrupa'da gelişen çok sesli mûsikîyi tanımış olmalarına rağmen kendilerine hâs kültür yollarında devâm etmişlerdir.

Bu işleyiş tarzına hâkim olan düşünce, *bir'e* varış, yânî vahdet'dir. Bâzı tefsircilere göre, tek sesli mûsikî, bu dünyâya tek ve beyaz renkte görünen güneş gibidir. Biliyoruz ki tahlîl edince güneş yedi renkten mürekkeptir. Fakat bize vahdet hâlinde tek renkli görünür. Esâs ve zor olan asîl bir duyguyu güneş gibi parlak, yüksek vasfı hâiz tek bir ifâde içinde, tek sesle beyân edebilmek kudretidir. Türk mûsikîsi peygamberlere mahsûs bir tâbirle söyliyelim, bu mucizeye erişmiştir. Diğer yan sesler, güneşteki renkler gibi, tek ses içinde gizli olarak

mevcûddur. Zâten bu, îmânında ve bütün sanatlarında, düşünüş ve yaşayışlarında vahdete giden Türk düşünce tarzına uygundur.

Bu yolda en güzel ve güçlü besteleri meydana getiren sanatçıların eserleri, muhtelif kaaidelere göre, çok sesli hâle getirilebilirse de, kuruluşu buna göre olmadığından, ifâde şekli değişir ve başka bir tarz mûsikî ortaya çıkar, çıkmaktadır da.

Orta Çağ ve Yeni Çağ başlarında mûsikî bütün milletlerde tek sesli halde olup bugün de yeryüzünde tek sesli mûsikî birçok ülkelerde icrâ edilmektedir. Ancak hiç bir toplum tek sesli mûsikîde, bilhassa sanat mûsikisinde Türklerdeki üstün sanat kudretine, ifâde gücüne erişememiştir.

Bu mûsikî de üstün bir kültürün, bir düşünce ve estetik kudretinin meydana getirdiği ve târihin işlediği yüksek vasıflı bir sanattır.

Bu mûsikî nev'inin de Bizans aksiyonu olmasına imkân yoktur. Bizans mûsikisinden bahseden yazarlar, basit kilise ilâhilerinin dışında gelişmiş bir Bizans sanat mûsikisinden bahsetmemekte, böyle bir mûsikî olduğunu kabûl etmemektedirler. Ayrıca bu sanat mûsikisi evvelce belirttiğimiz ve Bizans'la ilgisi olmadığını ifâde ettiğimiz diğer Türk mûsikîleri nevîlerinin sanat çerçevesinde geliştirilmiş hâlidir. Bizans bu mûsikîdeki rûha sâhip değildir.

Aksine, Türklerin idâreleri ve têsîrleri altına aldıkları ülkelere tanıttıkları bu mûsikî nev'inde Türklerin têsîrinde kalan, gerek Bizanslı ve gerekse diğer İslâm mûsikîşinasları bu tarzda eserler yapmaya çalışmışlarsa da, en basit örneği olan *Şarkî* türünde başarılı birkaç örnekten başka büyük çapta *Kâr*, *Beste*, *Semâ* formlarında başarı gösterememişler, Türk bestecilerinin, ruh ve sanat gücüne varamamışlardır. Bizans ne ritmi, ne kuruluşu ve ne de rûhu bakımından bu mûsikîyi anlayabilecek bir toplum yapısına sâhip değildir. Türkler Bizans'dan değil, ancak Türk sanatını tanıdıktan sonra Bizans bizzat Batılı tedkîkçilerin de yazdığı gibi Türk mûsikîsi têsîri altında kalmış, fakat bu, çok basit bir seviyeyi geçememiş, esâsı kavrayamamıştır.

Esâsen bu mûsikîyi Bizans evvelce tanımış olsa idi, yine Roma'nın diğer yarısı İtalya ve dolayısıyla Avrupa ülkeleri bu mûsikîdeki ritimleri, mertebe sistemini ve melodik yapıyı çok daha evvelki bin yıllarda tanımış olmalı ve bu yolda eserlerden hiç olmazsa birkaç örnek kalmalı idi.

Halbuki Türklere mahsus aksak ölçülerin en basiti olan 5 zamanlı ölçü, Batı mûsikisinde ilk defâ, Türklerle temas-tan sonra bunu tanıyıp kullanan ve Beş Rus Büyüğü denilen kompozitörler tarafından (Çaykovski, Muzarski, Borodin, Rimski Korsakov, Glinko) kullanılmış ve Avrupa'da yenilik yaratmış olup, şimdi de 7 ve 9 zamanlılar üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

Ayrıca, Avrupa ve Amerika'da Üniversite katındaki ilim çevreleri, bugün Türk sanat mûsikisini de ritm ve melodi yönünden diğer neviler gibi tedkik etmekte, bunları tez olarak vermekte ve arşiv çalışmaları yapmaktadırlar. Yüzlerce öğrenci, asistan, profesör tarafından da Türkiye'de bu konuda yıllar süren dersler verilmektedir. Ancak bütün bunlara rağmen, bilhassa ritm bahsinde birçok mes'eeler bu bilgi mensuplarının kavrayış mertebelerini aşmaktadır. Şahsen ben de bunun canlı bir şahidiyim.

Bütün bunlar bu mûsikî tarzının da tekrar Bizans ile hiç bir ilişkisi olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Tamâmen Türk rûhunun eseri olan, yalnız Türklerin anlayabileceği üstün kavramlı millî bir sanattır.

(Devâmı gelecek sayımızda)

GÖKSU'DA AKŞAM

Akşamları sâhildeki seyrâna doyulmaz,
Cennet kesilir her köşe, devrâna doyulmaz
Okşar denizin koynunu her rengi gurûbun
Bir başka cihan seyredilir, her taraf efsun!
Sesler duyulur gizlice her lâhza sulardan,
Sâhil-sarayından, yalılardan ve Hisar'dan.
Dünyâ durulur, bir yeni âlemde yaşarsın;
Sığmaz bu mekân mülküne, hulyâya taşarsın.
Bir sırmalı al şâla dolanmış salınır su...

Cânâ! Gidelim bir kere, ülfet çağdır bu;
Erken varalım, şen gezelim, kâm alalım, gel,
Bir parça hayallerle berâber kalalım, gel!.
Sevdâlı gönüller yine sandalla yarışsın,
Sandalların âhengine sazlar da karışsın;
Sesler kümelensin, sular üstünde dolansın;
Varsın, seneler sonra bu sesler bizi ansın.

Nâçar dönelim sâhile efsunlu denizden,
Bir tatlı tebessüm salalım engine bizden:
Lûtfeyle, eğil bir kere düşsün de cemâlin
Kalsın nice yıllar güzelim, burda hayâlin.

Bâkî Bilgin

MEHMETÇİK

*Sâde insan, eşsiz asker
Devran seni hep hatırlar.
Barış gelir, savaş biter
Devran seni hep hatırlar.*

*Kalbde îman, başta sancak
Oğuz, Selçuk anılacak
Sen İslâma açtın kucak
Devran seni hep hatırlar.*

*Başbuğların çağlar açtı
İrfânına âlem şaştı
Osmanlılar bile göçtü
Devran seni hep hatırlar.*

*Esîr olmaz senin yurdun
Ordu-Millet karşı durdun
Tam onaltı devlet kurdun
Devran seni hep hatırlar.*

*Gökte güneş, yerde çiçek
Sen gülmezsen kim gülecek?
Kendin fânî, adın gerçek
Devran seni hep hatırlar.*

*Düşünceler biçim biçim
Şiir yetmez, ben bir hiçim
Sâmî gider, Mehmetçiğim
Devran seni hep hatırlar.*

S. Sâmî KAYRAL

Kitaplar :

Ken'an Rifâî, *Şerhli Mesnevî-i Şerîf*, Hülbe Yayınları :
1, Baha Matbaası, İstanbul, 1973, 750 sayfa, 60 TL.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin bu muazzam eserinin birinci cildi, asrımızın son büyük sûfisi Ken'an Rifâî kalemiyle şerhedilmiş ve yine onun seçkin talebelerinden müteşekkil bir topluluk tarafından, Büyük Türk Panteisti'nin Allâh'a kavuşmasının yediyüzüncü yılı dolayısıyla, günümüzün en zevkli Türkçe'siyle okuyucuya sunulmuştur.

Kitabın *Önsöz'ünde*, "Allah sevgisini sebil sebil dağıtan ve insanlığı hayvânî insiyâkların esâretinden kurtaracak tasfiyeli ve muhâsebeli bir rûha, bir vicdân hürriyetine eristirmek isteyen büyük Türk mutasavvıf ve mütefekkirî Mevlânâ'nın Hakk'a yürüyüşünün yediyüzüncü senesine rastlayan 1973 yılının, Unesco tarafından onun eşsiz hâtırâsına tahsis olunduğu" belirtilmiş ve bu vesile ile de *Mesnevî* şerhinin ele alındığı anlatılmıştır.

Mesnevî-i Ma'nevî başlığı altında *Mesnevî*'nin şerhini içine alan kısım, eserin en kabarık kısmı olup, 713'üncü sayfaya kadar devam etmektedir. Şerhte, baştan itibaren herbir beyite numara konulmak sûretiyle önce Farsça'sının Türkçe karşılığı verilmiş, sonra şerh ve izâhına geçilmiştir. Numara verme işlemi bütün beyitlerde tekrarlanmayıp, her beş beyitte bir gösterilmiş, böylece kullanışta büyük ölçüde kolaylık sağlanmıştır.

Bilindiği gibi, *mesnevî* deyimi, her beytinin mısraları kendi aralarında kaafiyeli, arûz bahirlerinin kısa şekillerinden biri ile yazılmış nazım şeklinin adıdır; bu tâbir, yalnız başına, Mevlânâ'nın altı cildlik tasavvufî eserinin de adı olmuştur.

Mesnevî, Mevlânâ'nın, benliğini zâhîrî ilimden ledün ilmine çevirdiği ve bütün şümûlüyle her sâhada tam kemâlini bulduğu bir zamanda yazılmış, yalnız yazıldığı zamanın değil, son asırların fikirlerini de kucaklayan son eseridir. Sadece Şark'ın değil, Garb'ın filozofları ve müsteşrikleri da hayran kalmışlardır. Örnek olarak *Mesnevî* ile otuz senedenberi uğraşan İngiliz âlim ve mütefekkirî Nicholson'u gösterebiliriz.

Mesnevî'nin birçok cephelerden tahlilini tasavvufî, ahlâkî-içtimâî olmak üzere iki noktada toplamak mümkündür : Tasavvufî cephede başlıca Vahdet-i Vücûd esasları, yaradılışın tavrı ve menzilleri, mebd'e ve meâd meselesi; aşk kazâ ve kader, rûhun ebedîliği gibi daha birçok bahisler ve birçok beyitlerinde *Kur'ân-ı Kerim*'in

âyetlerine telmihler vardır. İşte bundan dolayı *Mesnevi*'ye “*Kur'ân*’ın Özü” anlamına *Mağz-ı Kur'ân* denilmektedir.

Mesnevi, diğer taraftan birtakım hikâye ve fıkraları, dinî, târihî bahisleri içine alır. Hikâyeler tamâmiyle cem'iyetin hâlini tasvir eder ve realisttir. İşte bunun için *Mesnevi* bütün ahlâk ve toplum hareketlerimizin büyük bir yol göstericisidir.

Kitabın sonunda, öncelikle dinî ve tasavvufî terimlerin yeterli bir şekilde anlatıldığı *Lûgatçe ve İzâhât* kısmı yer almaktadır.

Eserin dili rahathlıkla anlaşılır şekilde sâde ve açık olup, kullanılan ifâde ve kelimeler yerlerini tam olarak bulmuştur. Bunda, değerli edîb ve edebiyât târihçimiz Nihad Sâmi Banarlı'nın, eserin dil ve kelimeleri üzerinde esirgemediği yardımlarının rolü büyük olmuştur. Dipnotlarında, *Kur'ân-ı Kerîm* âyetlerine yapılan telmihlerin, hadis-i şerîflerin tesbit edildiğini ve hemen o sayfa altında belirtilmesine ihtiyaç duyulan ba'zı mühim kelime ve terimlerin açıklandığını görmekteyiz.

Didaktik kabûl edilmiş olmasına rağmen bir fikir ve rûh lirizminin açıkça ifâdesi olan muhteşem *Mesnevi*'nin birinci cildinin güzel bir şerhini bizlere kazandırdıkları için Sayın Ken'an Rifâî'yi rahmetle anıyor, eserin bundan sonraki cildlerini sabırsızlıkla bekliyoruz. Ayrıca, altı asır Türk vatanının bir parçası olan ve bugün Bulgaristan'da bırakılan Türk kültürü çevresinden bir şehrin, Filibe'nin, Türk halkının ağızındaki söylenişinden adını alan Hülbe Yayınevi'ne de, yayın hayatına böyle değerli bir eserle başladığı için teşekkür ediyoruz.

Münir ATALAR

İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul ve Yahya
Kemal Enstitülerinin yeni neşriyatı :

Ekrem Hakkı Ayverdi : **Osmanlı Mimârisinde**
Fâtih Devri. (Serinin IV.
büyük kitabı)

Sâmiha Ayverdi : **Edebî ve Mânevî Dünyâsı**
İçinde Fâtih (Üçüncü
baskı)

Yahya Kemal : **Eski Şiirin Rûzgârıyla**
(İkinci baskı)

Yahya Kemal : **Kendi Gök Kubbemiz**
(Beşinci baskı, basılıyor.)

Yahya Kemal : **Azîz İstanbul**
(Üçüncü baskı, basılıyor.)

Yahya Kemal : **Târih Musâhabeleri**
(Birinci baskı, basılıyor.)

Düzeltilme : Geçen sayımızdaki Târihimizde Anadolu ve
Rumeli Devirleri başlıklı yazıda, bâzı tertip
hatâları olmuştur. Bunların en mühimlerini,
özür dileyerek, düzeltiyoruz :

<i>Sahife</i>	<i>Satır</i>	<i>Yanlış</i>	<i>Doğru</i>
31	2	hacılar	bacılar
33	19	akmasına	akmamasına
34	9	aktâ'	iktâ'
38	23	methi	metni

MEVLÂNÂ'nın 700. Ölüm
Yıldönümüne

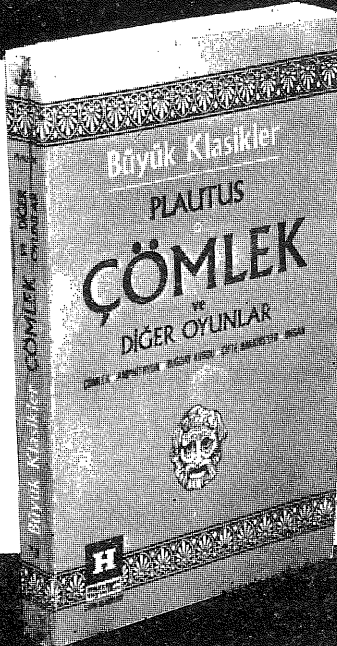
Hürriyet Yayınları
Büyük
Bir Klasikle Katılıyor:

ÂRİFLERİN MENKİBELERİ II

Mevlânâ'yı ve çevresini en ince ayrıntı-
larına kadar, en sağlam bilgilerle dile
getiren kaynak eserin II. ve son cildi
de yayımlandı.

416 sayfa, 15 lira

İki cilt bir arada, 992 sayfa, takımı 30 lira

Büyük Klasikler Dizisi Latin Klasiklerinin
ikinci kitabını sunar:

PLAUTUS ÇÖMLEK ve DİĞER OYUNLAR Çeviren: NURULLAH ATAÇ

I. Ö. III. yüzyılda yaşamış Latin tiyatro yazarı Plautus'un
Batı edebiyatını kökten etkilemiş ünlü eserlerinin birinci cildir.
Roma edebiyatının kurucuları arasında yer
alan Plautus, tiplerin işlenmesi, canlandırılması
ve gülmeye durumlara yaratılması bakımından
dünya tiyatro sanatının en büyük ustalarından biridir.
Eserin, Nurullah Ataç'ın örnek
sunulması da ayrıca dikkati çekecek bir özelliktir.

Büyük Klasikler, Latin Klasikleri 2. karton kapak içinde,
368 sayfa, 15 lira.

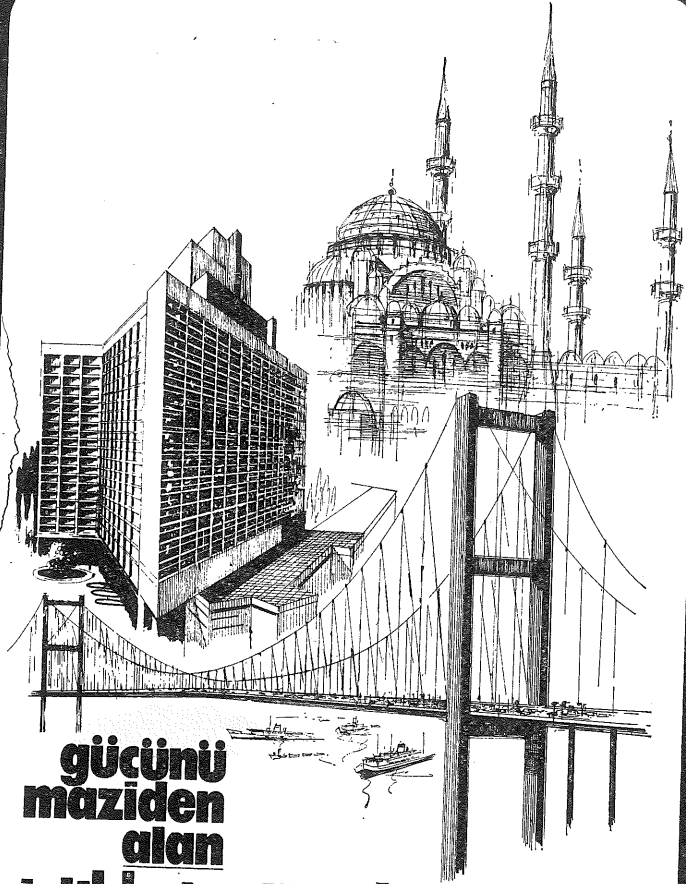
Hürriyet Yayınları

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

GENEL DAĞITIM: HÜRDAĞITIM

İSTANBUL: 27 38 54 27 87 38 26 37 79 ANKARA: 11 82 09 ADANA: 67 67

Ege dağıtım: İZMİR: 31 61 9 ESKİŞEHİR: 21 69 SAMSUN: 10 61

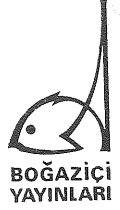

**gücünü
maziden
alan
istikbale güvenle bakan**

**TÜRKİYE
VAKIFLAR
BANKASI**

BOĞAZİÇİ YAYINEVİ TAKDİM EDER

Cağaloğlu, Çatalçeşme Sok. 30 - İST.

TEL : 22 27 23 — 22 12 46

BOĞAZİÇİ
YAYINLARI

T.L.

ORHUN ÂBİDELERİ	Prof. Dr. Muharrem Ergin	10
ERMENİ KOMİTECİLERİ	Altan DELİORMAN	20
GÖÇ	Godfrey LIAS	20
MADANOĞLU CUNTASI	(İddiânâme)	15
BEYİN YIKAMA (2. baskı)	J.A.C. BROWN	15
LONDRA'DA KAYBOLAN RUS	N.M. ÖZTÜRKMEN	15
İHTİLÂL ÇOCUĞU	Wolfgang LEONHARD	25
ÜMİT ÇİÇEĞİ	George ORWELL	15
SABOTAJLAR-SANDIK CİNAYETİ	(İddiânâme)	15
ÇERKEZ ETHEM DOSYASI (2 cilt)	Cemal KUTAY	40
BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ (Lüks ciltli)	Tekin ERER	150
TÜRKİYE'DE NÜFUS MESELESİ	Prof. Dr. Sabahaddin ZÂİM	10
KAPDAN PAŞA	Adolphus SLADE	20
CEP ZIRHLISI	T. KRANCKE-J. BRENNECKE	25
AMERİKAN-RUS EMPERYALİZMİ	Dr. Metin ERİŞ	25
HİTLER (2 cilt)	Osman ÖNDEŞ	25
BİR ÖMÜR BOYUNCA	Dr. İlhami MASAR	10
BİRAZ HÜRRİYET	Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ	15
MUHTEŞEM İSTANBUL	Gérard de NERVAL	15
CİĞERDELEN	Safiye EROL	15
SANAYİ TOPLUMU	Raymond ARON	25

Kitapçıdan arayınız • «P.K. 1397 - İST» adresinden ödemeli
isteyiniz • Parasız katalog ve gazete talep ediniz.

UMÛMÎ MAĞAZALAR T. A. Ş.

GÜMRÜKLEME — YÜKLEME — BOŞALTMA
DEPOLAMA — NAKLİYE

ALİŞ VE SATIŞA TAVASSUT — İTHÂLÂT, İHRÂCAT
RESEPİSE — VARANT

HİZMETLERİNDE

Mürâcaat Edeceğiniz — Güvenerek İş Verebileceğiniz

DEV BİR KURULUŞ

HER ZAMAN ve HER YERDE
EMRİNİZDE ve HİZMETİNİZDEDİR

Merkezi: ANKARA

Şubeleri: İstanbul

Tel: 27 40 29

Tel. : 11 11 29

27 28 27

24 33 60

İzmir

24 517

Telgraf: UMAT

Mersin

10 81

Münih Şubesi: UMATLAR

Samsun

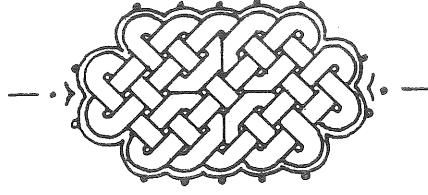
10 77

İskenderun

10 97

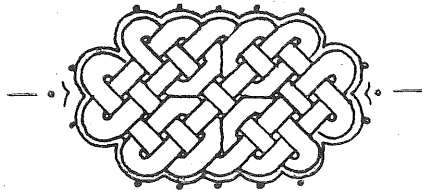
Münih

59 26 11

ÜLKER BİSKÜVİLERİ FABRİKASI

*Milli kültürümüze hizmet
eden müesseselere yardım
etmekle iftihar duyar.*

**Türkçemizin ve Edebiyatımızın
yarını için çalışanlara**

Kubbealtı Akademi Mecmûası'nın 1. sayısındaki Beyannâmemizde belirtildiği gibi, bize gönderilen şiirler serbest söyleyiş şiirleri olmalıdır.

Biz genç şâirlerimizden ya Âşık tarzının, yahud Dîvan-Tanzîmat ve Millî edebiyat cereyanı devirlerinin belirli nazım şekilleriyle söylenmiş, vezinli, kafiye, şekilli şiirler bekliyoruz.

Maksadımız Türkiye'nin bir tek mecmûasında olsun edebiyatımızın mâzisi ile olan bağı koparmamaktır. Biz, bu bağı koparmamak ruhunu muhâfaza eden şâirlerimizden şiir bekliyor; onlarla berâber olmak istiyoruz. Bu notu bize gönderilen çok sayıda aykırı yazılar dolayısıyla kayda lüzum görüyoruz.

Şiirlerde dil, milletimiz tarafından son 50 yılda kullanılan en sâde ve tabîi bir konuşma ve yazı dili olacak. Bu şiirlerde uydurma kelimelere de şüphesiz, yer verilmeyecektir.

Muhterem Okuyucularımıza :

Mecmûamızın 1. yılına âit 4 nüshası, cildli olarak hazırlanmıştır. Fıatı 30 L. dır. P. K. 107 Beyazıd-İstanbul adresinden isteyiniz.